

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תובב"א

סעודה שלישית

ויקהל תשב"ז (חלק א)

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל

- בווהר הק': ויקהל משה, שהפריד מן הערב רב • בבלי יקר: הקהלים משה להיות בשלום ובאחדות, כדי שיהיו שותפים במעשה המשכן באגודה אחת • ברמב"ן: מעם איסורי פלאים, שלא לערב כוחות הבריא • באור החיים הק': מעם שמסמך הכתוב איסורי כלאים למצות ואהבת לרעהו, כי הם זה לעומת זה • השראת השכינה שורה רק כשבני ישראל הכשרים הם באחדות, ומתרחקים מן הרשעים • ורע קודש: צריכין להשתמש במודות שבורות • בייטב לב: עדת חנף גלמוד, דציבור המתאחד לשם שמים הם עדה אחת, אבל כשכל אחד כוונתו לעצמו, הם נפרדים ולא 'עדה' • תפלת הרבי ר' אלימלך זי"ע: שנגאף כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"ד לפ"ק

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע © Copyright

צו מנרב זיין רופט: 1-718-388-5519 | דורך קרעדיט קארד: 1700 # 845-366-2793

לשון קדשו - קונטרס רצד (חלק א) 21 מינוט מתוך 64 זייער קלאר ****

לשון קדשו: 929-522-1515

ברוקלין: 718-298-4641
ארץ ישראל: 072-3333419
16→2→1027.1

קול אוצר יהודא

ארץ ישראל: 072-3275205
ענגלאנד: 0330-350-3110
פעקס: 718-650-2970

דרוק 1 דערנאך 294 פאר די רעקארדינג פון די וואך. פאר הערות דרוק 3

• ברכת מזל טוב •

הר"ר יצחק דוב הכהן וויינבערגער הי"ו
לנישואי בתו - עב"ג החתן יואל אביגדור נ"י
בן הר"ר בעריש לויפער הי"ו

הר"ר אברהם שלמה אלעזר בערקאוויטש הי"ו
לנישואי בתו - עב"ג החתן צבי נ"י
בן הר"ר יצחק דוד הכהן שווארץ הי"ו

הר"ר יואל כהנא הי"ו (בר יודל נ"י)
לאירוסיו בנו החתן יוסף לייב נ"י - עב"ג בת
בת הר"ר שלמה בערקאוויטש הי"ו

הר"ר בנציון סענדער יאקאבאוויטש הי"ו
לנישואי בנו החתן אברהם נ"י - עב"ג
בת הר"ר ישראל גליק הי"ו

הר"ר יודא קאהן הי"ו
לאירוסיו בנו החתן טובי גדלי' נ"י - עב"ג בת
בת הר"ר שמעון ראטה הי"ו

זכות וברכת רביה"ק ז"ע יחול על ראשם, ויעזור השי"ת שיזכו לרוות רב נחת וקדושה מכל יצאי חלציהם בשפע רב עד בלי די

• וְהָם יַעֲלוּ לְזַכְרוֹן •

הרה"ח המפואר
רבי יצחק מנחם ז"ל ענגעל
בן הרה"ח ר' דוד ז"ל
נפטר ה' אדר תשי"ח

הרבני החסיד המפואר משרידי דור הישן,
רבי נפתלי הירצקא ז"ל יאקאבאוויטש
ב"ר מנחם מאיר ז"ל
נפטר כ"ז אדר א' תשמ"ו

אשה יראת ה' צנועה, עמדה לימין בעלה בהרצת תורה,
נתנה טרף לתלמידי הישיבה, וזכתה להחיות נפש צדיק
בעזרתה לבית רבינו הק' ז"ע בבית יתירה
מרת חיה ע"ה ב"ר יקותיאל יהודה ז"ל
אשת הרה"ח ר' מנחם גרשון פעלדמאן ז"ל
נפטרה ל' אדר ראשון א' דר"ח אדר ב' תשע"א

הרה"ח המפואר, רחם ומוקיר רבנו, עשה חסד
ופיזר מהונו להחיות לב נרכאים ותלמידי חכמים
רבי יחזקאל שרגא ז"ל לעפקאוויטש
בן הרה"ח ר' יצחק אייזיק ז"ל
מין רביה"ק ז"ע התאכסן בביתו שהיה סמוך לביהמ"ד הגדול
נפטר ביום ב' דר"ח אדר ב' תשנ"ב

לענ"ר שמואל יצחק בר מתתיהו הכהן קאהן ז"ל
- חונתו מורכא וויטל בר יודא צבי ע"ה
לזכות דוד בן אסתר שינדל
וחנת רבקה בת פרידא מילכה

הרה"ח רבי
משה אפרים
בר א"י ז"ל
הערישקאוויטש

KolSatmar.com

קושיות ודקדוקים בפרשת ויקהל

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל, ויאמר אליהם ה' ויעשה אתם.

יח

קושיא *

בווהר הק' מפרש הפסוק ויקהל משה, שהקהיל אותם להיות 'נפרדים' מן הערב רב. כי בפרשת תרומה נצטוו ליקח מאת 'כל איש' לרבות הערב רב, אבל לאחר שהערב רב עשו את העגל, נאמר כאן קחו 'מאתכם' בלבד, ולא מהערב רב דער זוהר הקדוש^א זאגט אויף דעם 'ויקהל', - אויף די פריערדיגע קשיא וואס איך האב געפרעגט^ב וואס איז דער ויקהל, - מאן אָתָר פֿניש לון, וואס איז דער ויקהל. זאגט דער זוהר הקדוש, ווייל פריער (בפרשת תרומה) האָט דער בורא כל עולמים געזאגט ויקחו לי תרומה מאת 'כל איש', - פארן חטא העגל, - מ'זאל נעמען פונעם ערב רב אויך צו שטייער, (ווייל) מ'האָט געוואלט האָבן ס'זאל זיין געבויעט [דער משכן] ממוחא וקליפה, זיי זאלן אויך האָבן א חלק אין משכן. [אבער] ווען מ'האָט געמאכט דאָס עגל, האָט דער בורא כל עולמים געזאגט ס'איז נישט גוט [ליקח גם מהערב רב], זיי טאָרן שוין נישט זיין מער קיין שותפים, נאָר קחו 'מאתכם' [תרומה לה'], פון ענק אליין [ולא מהערב רב]. איבערדעם האָט ער 'צוזאמגענומען' דעם עולם, [כדי] מ'זאל זיי 'מפריד' זיין פונעם ערב רב.

[און] דאָס איז טייטש 'ויקהל' משה, מאן אָתָר פֿניש לון, [נאָר] ער האָט זיי צוזאמגענומען [כדי] זיי זאלן זיין אָפגעזונדערט פונעם ערב רב. זיי זאלן זיין עקסטער, אָנעם ערב רב. - אזוי טייטשט דער זוהר הקדוש [בלשון] ויקהל.

יט

וצריך ביאור דאם כן שתכלית קהילתם היתה רק בכדי להפרידם מן הערב רב, היה ראוי שיאמר זה בלשון 'ויפריד' משה, ולמה נאמר זה בלשון 'ויקהל' משה

(י) לכאורה אז דער מִכְנֵן איז מ'זאל זיי אָפשיידן, העט ער געדארפט צו זאגן 'ויפריד' משה את כל עדת ישראל, ער האָט זיי אָפגעשיידט, ס'איז דאָך [בלשון כזה] בעסער מבוואָר דער מִכְנֵן. ער גייט דאָ זאגן [אז] ער האָט זיי אָפגעשיידט פונעם ערב רב, זאגט ער [לשון] 'ויקהל' ? [והרי לשון] ויקהל איז דאָך עפעס ווי א היפּף [המִכְנֵן לפי זה].

^א בווהר הק' בפרשתו (דף קצה): אלמלא ההוא ערבוּכְיָא דאתחברו בהו בישראל, לא אתענשו ישראל על עובדא דעגלא. ותא חזי, מה כתיב בקדמיתא, מאת 'כל איש' אשר ידבנו לבו (תרומה כה, ב), לאכללא כלא, בגין דבעא קדשא ברין הוא למעבד עובדא דמשכנא מכל סטריין, במוחא וקליפה, ובגין דהו אינון ערב רב בגווייהו, אתמר מאת 'כל איש' אשר ידבנו לבו, לאכללא לון בינייהו דישראל דאינון מוחא, וכלהו אתפקדו. לכתר סטא זינא לזיניה, ואתו אינון ערב רב ועבדו ית עגלא, וסטו אבתרייהו אינון דמיתו, וגרמו לון לישראל מוחא וקטולא, אמר קדשא ברין הוא, מפאן ולהלאה עובדא דמשכנא לא יהא אלא מסטרא דישראל בלחודייהו. מיד ויקהל משה את כל עדת 'בני ישראל' וגו'. וכתוב בתריה קחו 'מאתכם' תרומה לה', מאתכם ודאי, ולא קדמיתא דכתיב מאת 'כל איש' אשר ידבנו לבו. וויקהל משה וגו', מאן אָתָר פֿניש לון [פי] מאיזה מקום הקהיל אותם. אלא בגין דהו אינון ערב רב בינייהו, אצטריך משה לאכנשא לון, וליחדא לון מבינייהו.

^ב בקושיא א (השיך לחלק ג של הקנטרס).

כד
הקדמה לקושיא יד

ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אוּרִי.
וואָס איז דער "ראו", מ'זאל זען. וויאזוי וועט מען זען.

כה
במדרש מפרש לשון הפסוק 'ראה' קראתי בשם בצלאל, שבפרשת כי תשא, כי 'הראה לו' הקב"ה למשה שכך כתוב בספרו של אדם הראשון, שבצלאל יעשה מלאכת המשכן

[והנה] אויבן אין פרשת כי תשא (לא, ב) וואו דער בורא כל עולמים האָט געזאָגט פאַר משה רבינו 'ראה' קראתי בשם בצלאל, שטעלט זיך דער מדרש - אין מדרש רבה^ג - וואָס איז טייטש 'ראה'. [ומפרש, ווייל] משה רבינו האָט געוואָלט אַליין טון [די מלאכת המשכן], האָט אים דער בורא כל עולמים אַרויסגענומען ספּראַ דאָדעם קדמאָה, [וואָס] דאָרט איז דאָך באַשריבן אַלעס, יעדער [מענטש] עד סוף פֿל הדורות, [און ער האָט אים געוויזן אז] דאָרט שטייט אַז בצלאל וועט מאַכן דעם מַשְׁכָּן, דער בורא כל עולמים האָט אים געוויזן דעם בוך [ולזה נאמר לשון 'ראה'].

כח
קושיא יד

ובגמרא מפרש לשון 'ראה' קראתי, שנמלך הקב"ה במשה אם הגון עליו בצלאל. וכן לשון 'ראו' קרא ה' שצוה לו להמלך עם ישראל אם הגון עליהם בצלאל, לפי שאין מעמידין פרנס על הציבור אלא אם כן נמלכין בציבור [און] די גמרא אין ברכות^ד זעט אויס זאָגט עפעס אַנדערש [בכוונת הלשון 'ראה' קראתי בשם בצלאל, ולשון 'ראו' קרא ה' בשם בצלאל].
ער זאָגט, אַז אין מעמידין פרנס על הצבור אַלא אם כן נמלכין בצבור, שנאמר, מ'האָט אים געזאָגט 'ראה' קראתי בשם, [ושאל הקב"ה למשה] הגון עליך בצלאל, האָט ער געענטפערט, אם לפניך הגון, לפני מיבעיא.
[און] ער האָט אים געזאָגט [ער זאל זיין] נמלכין בצבור, אף על פי כן לך אמור להם, [שנאמר] 'ראו קרא ה' בשם, מ'האָט זיך 'באראטן' מיט זיי.

כט

זעט עפעס אויס [מדברי הגמרא] אַז ער טייטשט דעם "ראו" [אז] זיי זאלן אַליין איינזען, דאָס הייסט [אז מ'זאל זיין] נמלכין בצבור, מ'פרעגט זיי אַ מיינונג.

² בשמות רבה כי תשא (מ, ב): קראתי בשם בצלאל אין כתיב כאן, אלא 'ראה' קראתי. אתה מוצא כשעלה משה למרום הראה לו הקב"ה כל כלי המשכן, ואמר לו כך וכך עשה, ועשית מנרת, ועשית שלחן, ועשית מזבח, כך כל מעשה המשכן. בא משה לירד, סבור 'שהוא' עושה אותו, קרא לו הקב"ה, אמר לו, משה מלך עשיתך, אין דרך המלך לעשות דבר, אלא גזר ואחרים עושים, אף אתה אין לך רשות לעשות דבר, אלא אמור להם והם עושין. ולא אמר לו למי יאמר. אמר משה למי אומר, אמר לו אני מראך לך, ומה עשה הקב"ה, הביא לו ספרו של אדם הראשון והראה לו כל הדורות שהן עתידין לעמוד מבראשית עד תחיית המתים, דור ודור ומלכיו, דור ודור ומנהיגיו, דור ודור ונביאיו, אמר לו כל אחד ואחד התקנתיו מאותה שעה. וכן בצלאל מאותה שעה התקנתיו, הוי 'ראה' קראתי בשם בצלאל. [וע' בענין זהספרא דאדם קדמא, בדברי יואל לך (עמוד רצו), נשא (עמוד קלו-קלו, קמז-קנא)].

³ בגמרא ברכות (נה): אמר רבי יוחנן, שלשה דברים מכריז עליהם הקב"ה בעצמו, ואלו הן, רעב, ושובע, ופרנס טוב וכו'. פרנס טוב, דכתיב (תשא לא, א-ב) וידבר ה' אל משה לאמר ראה קראתי בשם בצלאל וגו'. אמר רבי יצחק, אין אין מעמידין פרנס על הצבור אלא אם כן נמלכין בצבור, שנאמר 'ראו קרא ה' [ויש גורסין: ראה קראתי] בשם בצלאל, אמר לו הקב"ה למשה, משה, הגון עליך בצלאל? אמר לו, רבונו של עולם אם לפניך הגון, לפני לא כל שכן. אמר לו אף על פי כן לך אמור להם. הלך ואמר להם לישראל הגון עליכם בצלאל? אמר לו, אם לפני הקב"ה ולפניך הוא הגון, לפנינו לא כל שכן. - [ובביאור דברי הגמרא אלו עיין עוד בדברי יואל קרח (עמוד סא) ושופטים (תניינא עמוד ה, נה, פב), ועוד].

ל

- דער חתם סופר גיט אפילו א זאג, אז דעס איז אביסל סוחר דעס וואָס דער מדרש זאָגט אז ס'שטייט אין ספרא דאָדס קדמאָה (כדלעיל באות כה).

לא

נאָר אָבער דאָכט זיך מיר, אַז באַמַת איז זיך דאָס נישט סוחר.
[דהנה] סיי ווי סיי איז דאָך דאָס א זאך וואָס ס'איז קעגן די בחירה [די ידיעה, ומה שאמרו שהכל כבר נכתב בספרא דאדם קדמאה].
אָבער [הכוונה, כי] די ידיעה איז געווען, אז מ'וועט 'אים' וועהלן [מצד בחירתם]. -

לב

על כל פנים איז דאָך, אזוי זאָגט די גמרא, [אז פון] ראוי קרא ה' בָּשֶׁם, פון דאָנעט איז געדרינגען [אז] אין מעמידין פרנס על הצבור אלא אם כן נמלכין בצבור.

לג

ויש להבין, דהלא התמנות בצלאל לא היתה התמנות הראשונה שהיה בישראל, שכבר קדם לזה מינוי משה למלך, ואחרון לכהונה, וכן כבר נתמנה עליהם זקני ונשיאי ישראל ואפילו בהיותם עוד במצרים, ואם כן למה דייקא בכאן צוה לו להמלך עם הציבור ולא במיניי הקדומים

(יד) [נאָר] לכאורה ברויך מען פאַרשטיין, [איז דען] דאָס ערשטע מאָל טרעפט מען דאָס אין די תורה [איזה התמנות לשררה. ולמה דייקא אצל] ראוי קרא בָּשֶׁם, האָט מען געוואָלט ס'זאל זיין נמלכין בצבור, דאָס ערשטע מאָל ביי בצלאל.

ער איז [דען] געווען דער 'ערשטער' פרנס? [והרי] ס'איז דאָך געווען משה ואהרן.
משה רבינו איז דאָך געווען פריער מלך, [וכדכתיב] (ברכה לג, ה) ויהי בישרון מלך.
[און] די נשיאים זענען דאָך געווען [נתמנה] פון פריער, [שעליהם נאמר] (בפרשתן לה, כז) והנשאים הביאו את את האפד ואת [אבני] החושן.

ס'איז דאָך געווען נשיאי ישראל [נאָך] אין מצרים, און אין די מדבר כסדר, ס'איז דאָך געווען נשיאים. און ס'שטייט נישט אז מ'האָט זיך באַראָטן מיטן צבור.
פונקט ביי בצלאל? בצלאל וואָס ס'איז געווען דאָס גאַנצע נשיאות [של] האָט געדויערט א פאָר חדשים, ווילאנג ער האָט געמאַכט דאָס משכן.

^ה בחתם סופר על התורה (פרשת כי תשא): ראה קראתי בשם בצלאל. במדרש [רבה], ראה קראתי, פירוש שהראה לו ספרו של אדם הראשון שכבר קרא אָו בצלאל בשם, ודלא כדרש חז"ל פרק הרואה (ברכות נה). שאין מעמידין פרנס אלא אם כן נמלכין בצבור. ו נראה לי ראה מדכתיב הכא (תשא לא, ג) וְאֶמְלֵא אֹתוֹ [רוח אלקים], לשון עתיד, ובפרשת ויקהל כתיב ראוי קרא ה' וגו' מלא אתם [תחכמת לב], לשון עבר, אלא הכא מיירי שהראה לו פנקסו של אדם הראשון שכתוב בו שעתידי למלאות את בצלאל חכמת לב, ושייך וְאֶמְלֵא. ו אלא לפי זה צריך להבין מאי טעמא אמר לישראל ראוי קרא ה'. יש לומר דנמלך בישראל, משום שהרגו את חור, והיה שם בצלאל בן אוּרִי בן חור להם למזכיר עון ולבוזין, ואי לא ניחא להו לישראל לאו שפיר דמי, שהרי הקב"ה חס על ביוּיוֹן החוטאים וכו', אך אם הם רוצים וניחא להו בכפרה, אז שפיר דמי. על כן ראוי קרא ה'.

^י וכן מבאר בשל"ה הק' (תולדות אדם, בית הבחירה אות ה-יד), עיי"ש באורן.

^י ומבואר במדרש בכמה מקומות, דקאי על משה. ומהם בשמות רבה (מח, ג): וַיֵּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים (שמות א, כא), ומה היו הבתים, בית הכהונה ובית המלכות. יוכבד נטלה כהונה ומלכות, אהרן כהן גדול, משה מלך, שנאמר וַיְהִי בִישְׂרוֹן מֶלֶךְ, ומרים נטלה חכמה, שהעמידה בצלאל, ויצא ממנו דוד שהיה מלך וכו'. [וכן מפרש באבן עזרא (זאת הברכה שם), וגם הרמב"ן (שם) מביא כן בשם מקצת האגדות, וכן פירש הרמב"ם בפי' המשניות (שבועות ב, ב). ועיין עוד להלן בהערה טז].

^ה וכמו שנאמר לו במצרים (שמות ג, טז יח) לך וְאֶסְפֹּתָ אֶת זַקְנֵי יִשְׂרָאֵל וגו', ובאת אתה וְזַקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל מֶלֶךְ מִצְרַיִם וגו'. ופירש רש"י: מיוחדים לישיבה. ואם תאמר זקנים סתם, היאך אפשר לו לאסוף זקנים של ס' רבוא.

לד

איבערהויפט [אז] ס'איז נאָר געווען אויף 'דער' עבודה, אויף 'דער' מלאכה, [וואָס] דאָס האָט דאָך אַן אנדערער נישט געקענט מאַכן. [ונמצא כי] מ'האָט דאָך נישטאָמאָל געקאָנט נעמען קיין אנדערן. [שהרי עליו אמרו] יודע הָיָה בַּצִּלָּל לְצַרֵּף אוֹתִיּוֹת שֶׁנִּבְרָאוּ בָּהֶם שְׁמִים וְאַרְצֵן, מ'האָט אים געגעבן חֲכָמָה וְדַעַת [ותבונה] חוץ לְדֶרֶךְ הַטָּבַע. ס'שטייט דאָךְ אַזוּיט, אַז דאָס איז נישט קיין דֶּרֶךְ הַטָּבַע, [ועליו נאמר] יָהֵב חֲכָמָתָא לְחַפְיָמִין. דער בורא כל עולמים האָט אים געגעבן חֲכָמָה, ווייל ס'האָט גיקערט צו אים.

לה

אַזוּי ווי די מְנוּרָה, [דאפילו] משה רבינו האָט נישט געקענט מאַכן, און ער [בצלאל] האָט געקאָנט מאַכן [המשכן וכליו]. ווייל דאָס האָט גיקערט צו אים, ס'איז געווען זיין שוֹרֵשׁ נִשְׁמָה. [ונמצא כי] מ'האָט נישט געקאָנט נעמען נישטאָמאָל קיין אנדערן [דערויף, און] ער האָט דאָך נישט געהאָט קיין נְשִׁאוֹת [אחרת], נאָר אויף 'די' אַרבעט.

לו

[אויף] צוזאָמנעמען די מְלָאכָה [פון נדבות המשכן]^א האָט מען דאָך צוזאָמגענומען [און אים]. מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן הָאָט געזאָגט דעם דִּיבּוּר [מפי ה', אז] מ'זאָל געבן, קָחוּ מֵאֲתָכֶם תְּרוּמָה, ער [משה] האָט זיי געהייסן געבן.

[ובצלאל] ער איז דאָך נאָר געווען צו די מְלָאכָה, ער איז געווען צו די מְלָאכָה, צו דער אַרבעט, ווי אַ בַּעַל מְלָאכָה [שאין בזה שְׁרֻת' כל כך. נאָר] אַף עַל פִּי כֵּן איז עס 'דאָך' אַ שטיקל שְׁרָרָה געווען, אַז ער האָט געהאָט אין די האַנט [ועל פיו נעשה כל המלאכה גם של שאר חכמי לב, אז] ער וועט אַלעס מאַכן, און טון.

לז

[ולבסוף] אָבער פּונקט ביי דעם איז געשען די מַעֲשֶׂה פּוֹן נִמְלִכִין בַּצִּבּוּר. פאַרוואָס נישט ביז דעמאָלטס, ווען מ'האָט מְמַנֶּה געווען נְשִׁאִים, מיט מִשֶּׁה'ן, פאַרוואָס גאָר פריער שטייט דאָס נישט. פּונקט דאָ האָט זיך עס אָנגעהויבן? ווער האָט געוועהלט טאַקע מִשֶּׁה רַבִּינוּ, [הרי הוא רק כי] דער בורא כָּל עוֹלָמִים האָט אַזוּי געזען. און די נְשִׁאִים, [ווייל] דער בורא כָּל עוֹלָמִים האָט אויסגעקליבן 'די'. דער רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ, די נְבוּאָה האָט געזאָגט [אז] 'די' זענען די נְשִׁאִי יִשְׂרָאֵל. [און] פּלוּצִים דאָ אָט איז געשען עפּעס אַ מַעֲשֶׂה, ער דערציילט אַ מַעֲשֶׂה ס'מוז זיין נִמְלִכִין בַּצִּבּוּר. פּונקט היצטערט איז מען געאָנאָגען נִמְלִכִין בַּצִּבּוּר, [צו] ווייזן די הֶלְכָה [אז] אין מַעֲמִידִין פֶּרָנָס עַל הַצִּבּוּר אֵלָא אַם כֵּן נִמְלִכִין בַּצִּבּוּר.

^ט בגמרא ברכות (שם): אמר רב יהודה אמר רב יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמנים וארץ [פירש'': על ידי צירופן, ובספר יצירה חני להן]. כתיב הכא [בפרשתן לה, לא] וַיִּמְלֵא אֱתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻמָּהּ וּבְתַבּוּנָהּ וּבְדַעַת, וכתיב התם [משלי ג, יט] ה' בְּחֻמָּה יֹסֵד אֶרֶץ כּוֹנֵן שְׁמִים בְּתַבּוּנָהּ, וכתיב [שם, כ] בְּדַעַתוֹ תְּהוֹמֹת נִבְקָעוּ. אומר רבי יוחנן, אין הקב"ה נתן חכמה אלא למי שיש בו חכמה, שנאמר [דניאל ב, כא] יָהֵב חֲכָמָתָא לְחַפְיָמִין וּמִנְדַּעָא לְדַעֵי בִינָה. שמע רב תחליפא בר מערבא ואמרה קמיה דרבי אבהו, אמר ליה אתון מהתם מתניתו לה, אנן מהכא מתנינן לה, דכתיב [בפרשתן לא, ו] וַיָּבֶלֶב כָּל חָכָם לֵב נִתְּתִי חֲכָמָה. 'וכמו שמבואר ברמב"ן ורבינו בחיי [תשא לא, ב], עיי"ש באורך.

^א שגם הנדבה נקרא בלשון מלאכה, וכדכתיב [לו, ו-ו] אִישׁ וְאִשְׁהוֹ אֵל יַעֲשׂוּ עוֹד 'מְלָאכָה' לְתַרּוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלָא הָעָם מִקְּדָא. 'וְהַמְלָאכָה' הִיְתָה דִּים לְכָל הַמְלָאכָה וגו'. ופירש רש"י: 'ומלאכת ההבאה' היתה דים של עושי המשכן, לכל המלאכה של משכן וכו'.

לט

קושיא מו"ט

ובמדרש תנחומא מביא לכאן הלכה, עד כמה חייב אדם להשמר באיסור בלאים, ושוב אמרו בענין מצוה גוררת מצוה, ושומכל מצוה שהאדם עושה נברא מלאך לשומרו. ושוב מאריך בענין שמות בני אדם, ושטוב מכולם הוא מה שהאדם קונה שם טוב לעצמו, ומסיים שזה נלמד ממה שנאמר ראו קרא ה' בשם בצלאל

אין מדרש איז דא א פלא, אין מדרש תנחומא²¹.

הייבט ער אן אזוי, [בתחילת פרשת] ויקהל משה.

ראו קרא ה' בשם בצלאל, ילמדינו רבינו עד כמה אדם חייב לטפל בפלאים. כך אמרו חכמים, אפילו עשר מצוות זה על גב זה, טאר מען נישט זיצן אויף פלאים, שמה יכרוך לו נימא על בשרו. - אזוי זאגט דער מדרש.

מ

זאגט ער ווייטער, אדם שומר מצות, א שומר מצות, [איז] מצוה גוררת מצוה, [און] מיט א מצוה באשאפט מען זיך א מלאך.

[ושוב אמר] ג' שמות יש לאדם, אחד מה שקורא אותו אביו ואמו, ואחד מה שקוראין אותו בני אדם, ואחד מה שקורא לעצמו, וזה גדול מכולם. [תדע לך, שהרי] בצלאל האט זיך גערופן בשם, אליין, ער האט זיך אליין פארדינט [און] געמאכט דעם נאמען, [שקנה שם טוב] לעצמו, ער איז געווען בצל [קל]²², און מיט די גרויסע חכמה, [וואס] מיט דעם איז ער ראוי געווען צום משכן.

איבערדעם שטייט ראו קרא ה' בשם. - אזוי זאגט דער מדרש תנחומא.

מא

ואינו מובן מה שייך לכאן ענין איסור בלאים

דאס גאנצע איז עפעס הפלא ופלא.

טז [קודם] וואו קומט אהער קודם די הלכה פון פלאים. וואס א שייכות האט דאס צו די גאנצע זאך, אז דאס איז [פון] דאס הארבסטע.

מב

וכן מה שייך לזה ענין מצוה גוררת מצוה, ושנברא מלאך טוב מכל מצוה

יז און דערנאכדעם, וואו קומט אראפ [דערצו] תיכף אז מצוה גוררת מצוה, [און]

²¹ בתנחומא (סימן א): ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא ה' בשם בצלאל. ילמדינו רבינו עד כמה חייב אדם המטפל בכלאים. כך תני רבי שמעון בר יוחאי, ובגד פלאים שעטנו לא יעלה עליך (קדושים יט, ט), אפילו על גבי מאה כלים אסור לו ללבוש. אבל אם פירש אותו תחתיו בלבד שלא יהא נוגע בשרו בכלאים מותר, שנאמר ובגד פלאים שעטנו לא יעלה עליך, עליה לא יעלה, אבל אתה מציען תחתיו (מן התורה). [ובילקוט שמעוני (קדושים רמז תריג) הגירסא כך: ובגד פלאים שעטנו לא יעלה עליך, אבל מותר אתה להציען תחתיו (מן התורה), אבל אמרו חכמים (ביצה יד): אסור לעשות כן, שמה תכרך לו נימא על בשרו, ואפילו עשר מצוות זו על גב זו וכלאים תחתיהן אסור לישן עליהם].

אמר הקב"ה לישראל, שקרו מצוותי וחקותי, למה, ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה. בן עזאי אומר, מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה. אומר רבי מאיר, על כל מצוה שאדם עושה מוסרין לו מלאך לשמרו, עשה מצוה אחת מוסרין לו מלאך אחד, עשה מצוה הרבה מוסרין לו מלאכים הרבה לשמרו, שנאמר (תהלים צא, יא) כי מלאכיו יצוה לך וגו'. כל זמן שאדם מרבה במצוות, הורא קונה שם טוב לעצמו.

אף מוצא, שלשה שמות נקראו לו לאדם, אחד מה שקוראים לו אביו ואמו, ואחד מה שקוראין לו בני אדם, ואחד מה שקונה הוא לעצמו. טוב מכולן מה שקונה הוא לעצמו, תדע לך שהרי בצלאל על ידי שקנה שם טוב זכה שיעשה מלאכת המשכן, וכתוב (משלי כב, א) נבחר שם מעשר רב מכסף ומזהב חן טוב. מניין, ממה שקראו בענין, ראו קרא ה' בשם בצלאל, זה שאמר הכתוב טוב שם משמן טוב היום המות מיום הולדו (קהלת ז, א). אמרו לשלמה מה טוב שם משמן טוב, אמר להם בשעה שאדם נולד אין הכל יודעין מי הוא, נפטר בשם טוב, משפיע מעשים טובים, כאן ישראל מטפלין עמו, עושין עמו מלילות חסד, מכריזין שבחו ואומרים פלוני זה כמה צדקות כמה תורה כמה מצות עשה, משכבו תהא עם הצדיקים.

²² עיינ בזה להלן באות קמה.

ער באשאפט א מלאך. וואו קומט דאס אהער צו פלאים, עפעס פונקט דא.

מג

גם האך נלמד כל זה וגם ענין קניית שם טוב לעצמו, מענין שמו של בצלאל

יח) און דורכדעם קומט ער ארויס [וועגן] דער [שם] בצלאל, מיטן נאמען [שהאדם קונה לעצמו, אז] דאס ווייזט ווייטער די זעלבע.

מד

וגם מה שמפרש כן בלשון הפסוק ראוי קרא ה' בשם בצלאל, דמשמע כי גדולתו של בצלאל בא על ידי 'שמו' הטוב. והלא לכאורה הוא להיפוך, שעל ידי מעשיו וחכמתו הוא שוכה לשם טוב

יט) און וואס האט ער דא פארענטפערט נאכאמאל מיטן נאמען.

איז דען זיין גרויסקייט געווען דורכן נאמען? [והלא] זיין גרויסקייט איז ווייל ער איז 'געווען' גרויס [בצדקות ומעשים טובים]. ס'איז 'נאך איבערדעם' האט ער געהאט א הייליגן נאמען.

ס'איז דאך פארקערט, ווייל ער איז 'געווען' אזוי גרויס, [על כן היה לו שם טוב]. מ'קאן אן אנדערן אויך א נאמען געבן בצלאל, און ער וועט נישט זיין דאס. מ'קאן דאך נישט זאגן אז ס'איז נאך אינגאנצן געווען [רק] דאס, ס'איז [דאך] דא נאך אזעלעכע 'נעמען'. און טאקע 'נאך ער' האט געהאט דעם הייליגן נאמען [בשורשו] און ער איז געווען אזוי גרויס, דער נאמען האט זיך אנגייערט מיט אים. [אבל מה דמשמע כאילו השם גרם לו, לכאורה הוא להיפוך כי מעשיו וחכמתו גרמו לו].

קל

ישוב הקשיזות בפרשת ויקהל

חקדמה לישוב קושיא י

בבלי יקר מבאר כאן, שהקהילים משה להיות כולם ובאחדות, כדי שיהיו שותפים במעשה המשכן באגודה אחת. ויש להוסיף ביאור בזה, לפי שעל ידי זה יהיו ראויים להשראת השכינה בתוכם, וכמו שדרשו במדרש ויהי בשריו מלך, זה הקב"ה, אימתי, בהתאפה ראשי עם יחד שבטי ישראל, כשהם עשויים אגודה אחת, ולא כשהם עשויים אגודות אגודות ס'קען זיין נאך א בחינה [בכוונת אומרו 'ויקהל' משה].

ווארן אין דעם ויקהל, דער כלי יקר זאגט גאר עפעס אנדערש, [אז] ער האט זיי מזהיר געווען אויף אהדות, [ולכן] איז 'ויקהל'.

י' בבלי יקר (ריש פירשתי): ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וגו'. פירש רש"י למחרת יום כיפורים. ובפרשת יתרו (יח, יג) כתיב ויהי ממחרת וישב משה לשפוט את העם, ופירש רש"י שם, כי זה היה למחרת יום כיפורים וכו'. ועל צד הרמז נאמר, שהקהיל זה היה לתוך השלום ביניהם, כי אין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת (יבמות קכב), ואחר שרצה להודיעם מעשה המשכן שיהיו כולם שותפים בו, דומה כאילו הושיב את כולם במדור אחד, ועל כן הוצרך להקהילים תחלה שיהיו באגודה אחת. ועל כן פירש רש"י שיהיה זה למחרת יום כיפורים לפי שכל החניות היו במחלוקת ותרעומות, חוץ מן החניה שקודם מתן תורה, שנאמר (יתרו יט, ב) ויחן שם ישראל וגו' וכפירוש רש"י שם, ויחן שם ישראל, כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת. ואם כן איך אפשר להקהילים בזמן שהם מחולקים ואין דעתם שוה, ואין זה זמן מוכן, לזה מצא משה להקהילים כרצונו למחרת יום כיפור, כי ביום כיפור השלום מתוכם ביניהם, ובעצם היום ההוא כולם באגודה אחת, על כן היה נקל להקהילים ביום המחרת, כל זמן שלום האתמול קיים. אבל אם יום או יומים יעמד, אז לא יוקם השלום, כי כבר נתפרדה החבילה וכל איש לדרך פונה. וכדי שלא יתנגד אל השלום דברי ריבות שביניהם בעסק ממון שבין איש לחבירו, כי אין לשלום של יום כיפור עסק בזה, על כן ישב משה גם לשפוט בעצם היום ההוא, כדי שמכל צד יהיה שלום ביניהם, ואז יהיו ראויין לדור במדור אחד, דהיינו המשכן המשותף לכולם. ואחר שנעשו לאחדים על ידי המשכן המצרפם, מאז מצינו כמה פעמים שהקהילים משה אף על פי שלא היה ממחרת יום כיפור, וכל שכן למה שכתוב בעקידה דרך מליצה על פסוק לא תבערו אש וגו', שלא יציתו אש המחלוקת ביום השבת, שנפרים המה ממלאכה, ויש לחוש ביותר אז לאש המחלוקת מתלקחת בתוך הדברים בטלים. אם כן יפה אמר

קלא

אין האַספּו וואָגידה לָכֶם (ויחי מט, א) איז אויך איינס פון די פֿשטים אין די מדרשים^{טו}, האַספּו, זיי זאלן האלטן צוזאמען.

קלב

[וכן בפסוק] וַיְהִי בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ^{טז}, זאָגט דער מדרש^י, אִימְתִי, בְּהִתְאַסֵּף רֵאשִׁי עִם [יחד שְׁבִטִי יִשְׂרָאֵל, אַז ס'איז נישטאָ קיין פֿירוד לִבְבוֹת, [נאָר] מ'איז כָּאִישׁ אֶחָד אֶחָד רִ"י].

קלג

[וזהו שנאמר] וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, ער האָט זיי צוזאמגענומען, [ווייל ווען] מ'גייט בויען אַ מֶשְׁכֵּן בְּרוּיך מען זען אַז מ'זאל זיין 'איינס'.

וואָרן דאָס איז הַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה, אַז ס'איז נישטאָ קיין פֿירוד לִבְבוֹת.

[עד כאן תוכן דברי הכלי יקר, עם תוספת ביאור].

קלד

אמנם רק ציבור המתאחד לשם שמים, נקרא בלשון 'קהל', שכל אחד כוונתו לענין אחד שהוא הכבוד שמים. אבל כשכל אחד כוונתו 'לעצמו', אין זה התקלות, רק פירוד, וכמובא בייטב לב בביאור הפסוק עֲדַת חֲנָף נִלְמֹד און [כשיראי ה' הם באחדות 'לשם שמים'] דאָס האָט אַ כַּח.

אַזוי ווי ס'שטייט אין יִיטב לֵב^ט, טייטשט ער [בשם האהל יעקב, במאמר הכתוב (איוב טו, לד)] עֲדַת חֲנָף, איז גִּלְמוּד^י .. [וואָרן אפילו אַ ציבור, אַז מ'איז נישט אויף איין דָּעָה,

ויקהל, שהקהילם להיות באגודה אחת, על ידי ציווי לא תִבְעֲרוּ אֶשׁ, שעל פי דברור הם 'נאספים'.

^{טו} בבראשית ובה ויחי (צח, ב): וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בְּנָיו (ויחי מט, א). בחיק יוטל אֶת הַגּוֹרֵל (משלי טו, לג), זה גורלו של יום הכפורים וכו'. דבר אחר בחיק יוטל אֶת הַגּוֹרֵל זה גורלן של שבטים וכו'. וַיֹּאמֶר הָאֶסְפּוּ וכו', רבי אחא אמר הטהרו וכו', ורבנן אמרי צוה אותן על המחלוקת, אמר להון תהיו כלכון אסיפה אחת, הדא הוא דכתיב (יחזקאל לו, טז) וְאָתָּה בֶן אָדָם קַח לָךְ עֵץ אֶחָד וּכְתַב עָלָיו גּוֹי לְבָנִי יִשְׂרָאֵל [חֲבֵרֹן] וְגוֹי, חֲבֵרוֹ כְּתִיב, נַעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲגוּדָה אַחַת, הַתְּקִינוּ עֲצֻמָּכֶם לְאֻגּוּלָּה, מה כתיב אחריו (שם, כב), וְעִשְׂתִּי אִתָּם לְגוֹי אֶחָד וְגוֹי [וַיִּמְלֹךְ אֶחָד יְהִי לְכֻלָּם לְמֶלֶךְ, וְלֹא יִהְיֶה עוֹד לְשָׁנֵי גוֹיִם, וְלֹא יִתְּצוּ עוֹד לְשִׁמְי מְמַלְכוֹת עוֹד].

^{טז} ולפי דרשה זו קאי וַיְהִי בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ, על הקב"ה, וכן מפרש רש"י (ברכה שם). [ויעיין עוד לעיל בהערה ז].

^י בספרי (ברכה, פסקא ה): וַיְהִי בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ. כשישראל שוים בעצה אחת מלמטה, שמו הגדול משתבח למעלה, שנאמר וַיְהִי בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ, אימתי, בְּהִתְאַסֵּף רֵאשִׁי עִם, ואין אסיפה אלא זקנים, שנאמר (בהעלותך יא, טז) אֶסְפָּה לִי שְׂבָעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל. יחד שְׂבִטֵי יִשְׂרָאֵל, כשהם עשויים אגודה אחת, ולא כשהם עשויים אגודות אגודות. וכן הוא אומר (עמוס ט, ו) הַבֹּנֶה בְּשָׂמִים מַעְלֹתָיו וְאֶגְדָּתוֹ עַל אֲרֶץ יִסְדָּה. רבי שמעון בן יוחי אומר, מֶשֶׁל לֹאֲדָם שֶׁהָבִיא שְׁתֵּי סַפִּינוֹת וְקִשְׁרָם בַּהֲגוּנִים וּבַעֲשָׁתוֹת וְהַעֲמִידָן עַל גְּבִיהֶם, וּבִנָּה עֲלֵיהֶם פְּלִטִירִים, כֹּל זֶמֶן שֶׁהַסִּפִּינוֹת קְשׁוּרוֹת, פְּלִטוּרִים קִיּוּמִים, פָּרְשׁוּ סַפִּינוֹת, אֵין פְּלִטוּרִים קִיּוּמִים. כך ישראל, כשעושים רצונו של מקום עליותם בשמים, וכשאין עושים רצונו של מקום, וְאֶגְדָּתוֹ עַל אֲרֶץ יִסְדָּה וכו'.

ובמדרש שמואל (פרשה ה): תני רבי שמעון בן יוחי, כֹּל זֶמֶן שֶׁיִּשְׂרָאֵל עֲשׂוּיִן אֲגוּדָה אַחַת מִלְּמֶטֶן, כְּבִיכּוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּמִקּוּמָהּ. ואית לן חמשה קריין, הַבֹּנֶה בְּשָׂמִים מַעְלֹתוֹ, אימתי, וְאֶגְדָּתוֹ עַל אֲרֶץ יִסְדָּה. וַיְהִי בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ, אימתי, בְּהִתְאַסֵּף רֵאשִׁי עִם. (שם כו) רַבֵּב שְׂמִים בְּעֶזְרֹךְ וּבִגְאֻתֹךְ שִׁחֲקִים (ברכה לג, כח), אימתי, אֲשֶׁרִיף יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךְ וְגוֹי (שם, טז). וְהָדִין, אֵלֶיךָ נִשְׁאָתִי אֶת עֵינִי הַיֹּשֵׁבִי בְּשָׂמִים (תהלים קכג, א). שאלולי אני, כְּבִיכּוֹל אין הוא יושב בשמים. גִּלְי חֲסִידוֹ וְשִׁמְר, 'חֲסִידוֹ' כתיב.

^{י"א} לשון רש"י בפרשת יתרו (יט, ב). ולשונו הובא לעיל (בהערה יד) במוסגר שבתוך לשון הכלי יקר.

^{י"ב} בייטב לב בפרשתן (אות ו): וַיִּקְהַל מֹשֶׁה וְגוֹי אֵלָה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לעשות אותם ששת ימים תִּעָשֶׂה וְגוֹי. להבין האי "אותם" למא, וגם מה ענין שבת להכא. ונראה לי על דרך דכתיב בפרשת שמיני (ט, ו-ה) וַיִּקְרְבוּ כָל הָעָדָה וַיַּעֲמִדוּ לִפְנֵי ה', וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ וְיָרָא אֵלֵיכֶם כְּבוֹד ה', ואיתא בילקוט (רמז תקכא) אמר להן משה אותו יצר הרע תעבירו מלבבכם, ותהיו כולכם יראה אחת לשרת לפני המקום, וכשם שהוא יחידי בעולם כך תהיה עבודתכם מיוחדת לפניו, ואם עשיתם כן, וירא אליכם כבוד ה'. וביאר בספר אהל יעקב פרשת שמיני (ד"ה ובלקוט) תכלית כוונת האממר, כי ידוע שאינו דומה יחיד העושה מצוה למרובים העושים מצוה, וכל עוד שירבו להתאסף יחד יוסיפו יתר שאת, כדמצינו (ברכות מט): בענין זימון, בשלשה אומר נברך, בעשרה אומר נברך אלקינו. וסיבת הדבר בשנבין תחלה מאמר הכתוב (איוב טו, לד) עֲדַת חֲנָף גִּלְמוּד, כי ידענו גם בעסקי עולם הזה כי הדבר המוסכם באסיפת הרבים יותר מקובל מהמוסכם ביחיד, אבל זה אינו רק אם הנאספים

נישט אויף איין מיינונג, איז מען אזוי ווי יחידים. [ולזה אמר הכתוב דאפילו] 'עדת חנף, איז אזוי ווי 'גלמוד', יעדער איז 'אליין'. נאָר דעמאלטס הייסט עס אַ קהלה, אַ ציבור, אַז מ'איז אויף איין מיינונג. אַז אידן וואָס זענען יאָ מאַמינים אין הקדוש פֿרוף הוא און מ'זוכט דעם דָּרָךְ התורה, זענען אויף איין מיינונג, אויף איין שיטה^{כא}.

קלה

[וועכ"פ מבואר כאן ענין האחדות], אזוי ווי דער כלי יקר טייטשט^י אויף ויקהל משה.

קלו

ישוב קושיא

[ולפי זה] קען זיין אפשר [אז] דאָס איז דער מָכֵן אין זוהר הקדוש, [וואָס] דער זוהר הקדוש זאָגט [שהקהילין משה בכדי] ער זאָל זיי אָפֿשיידן פון עַרְב רב, הָאָב איך דאָן געפרעגט די קָשָׁא דאָס [אז] וואָס איז דער [לשון] ויקהל.

קלו

בזמן שהם מעורבים עם הערב רב [שאין כוונתם רק לשם שמים], הם גורמים פירוד אף בקרב בני ישראל הכשרים עצמם, ובפרט על ידי הצבועים שביניהם [שטועין בהם שדעתם לשם שמים, אבל באמת הם בבחינת ערב רב] לאַמיר נאָר זען. אַז ס'איז דאָ אינדערמיט געווען דאָס עַרְב רב, און דאָ 'אינדערמיט' איז דאָ [אויך] צבועים אַסאך, 'די' מאַכן אָן אַ פֿירוד, [אז] אפילו צווישן 'אידישע אידן' וואָס זיי דאַרפן זיין איינס, ווערט אויך אַ פֿירוד. ס'איז [צוליב] אַ השפּעה פונעם עַרְב רב.

קלה

ולזה אתי שפיר דברי זוהר בפסוק ויקהל משה, שהפריד מן הערב רב. דרך באופן זה שהם נפרדים ואינם מתחברים עם הערב רב, הוא שאפשר להקהיל את בני ישראל הכשרים ביחד [איבערדעם] זאָגט ער ויקהל משה, [ווען] ער האָט זיי מִפְּרִיד געווען פונעם עַרְב רב,

לחקור על הדבר אין כוונתם להנאת עצמם, בלתי להעמיק בתכלית ואמתת הענין, מה שאין כן באם המה בהסכמתם על הדבר כוונו כל אחד לפי ענינו הטמון בקרבן לטובתו, אַז אין לסמוך על המוסכם מפיהם יותר מעל המוסכם מאיש פרטי. וזה עדת חנף גלמוד, פירוש בשגם יהיו עדה גדולה, עם כל זה אינו חשוב כי אם כיחידים פרטים, כי כל אחד מובדל ומרוחק מזולתו בטעם הסכמתו, כי כל אחד רצונו אך אל מה שמפיק טובתו, לא על גוף הענין ואמתתו. וזהו שנאמר [אויב לו, ה] הֵן קָל פֿכִּיר וְלֹא יִמָּאָס, היינו בהיותם מצומדים איש אל אחיו בעצה אחת ומחשבה אחת לשמו יתברך. ועל זה נאמר [דברי הימים א' יז, כא] וּמִי כַעֲמָךְ יִשְׁרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאָרֶץ, כלומר נפשות משולבות, עם היותם נפרדות. וזה מאמר משה אחר מעשה המשכן בהקהל העדה, כדכתיב וַיִּקְרְבוּ כָל הָעֵדָה וַיַּעֲמְדוּ וְגו', ועניניהם נשואות להשראת שכנתו בתוכם, הזהיר ואמר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ, כלומר ליחד לבכם לעשות מצות ה' אך למען שמו יתברך אשר צוה לעשותו, וכמאמר החכם [ע"י רמב"ם תשובה י, ב] אֶהוּב האמת באשר הוא אמת, ולא בשביל קבלת פרס, או להתפאר, או שום הנאת עצמו. וביארו חז"ל, אותו יצר הרע תעבירו מלבכם ותהיו כולכם בריאה אחת, הוא יראת ה' הטהורה, לא מענוש וכדומה, לשרת לפני המקום דייקא, וכשם שהוא יחיד כך תהיה עבודתכם מיוחדת לפניו, בלי שום מחשבה אחרת זולת זה, ואם עשיתם כן אַז וַיִּרָא אֱלֹהִים כְּבוֹד ה', עד כאן דבריו. וזהו שנאמר [יתרו יט, ב] וַיִּתֵּן יְשׁוּעָה לְנֶדְ הָהָר, [נופריש"ן] שחנו כולם כאיש אחד, כי היו בלב אחד, כלומר לשמו יתברך, לא להנאת עצמן שבוה לא ראי זה כראי זה. וזהו שנאמר כאן ויקהל משה את כל עדת בני ישראל, להיותן כולן כאחד בלב אחד, ויאמר אֵלֶּם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה', כלומר אלה הדברים אשר צוה ה' בכל התורה, תהיה הכוונה לעשות אתם, רצה לומר לעשות את המצות בעצמותן, בשביל שהם מצות ה', לא לעשותם בשביל קבלת פרס או איזה הנאת עצמו, שאין הכוונה על עצמותן ואמתתן. ודוגמא לזה הביא להם ממצות שבת וכו' [עניינש באורך לפי דרכן].

וכן הביא עוד בייטב לב ענין זה בכמה מקומות [ריש וישב, וריש יתרו אות ד, וריש כי תשא אות ד, ובפרשת בהעלותך ופרשת שופטים], ובייטב פנים לשבת שקלים [אות יז].

² גלמוד פירושו ענין בדידות ויחידות.

^{כא} הוספה זו הוא מלשון רבינו בס"ג ויקהל תשי"ד [לשון קדשו רלא, אות קכב]. וגם שם ביאר רבינו בדרך זה את דברי זוהר הק' בפסוק ויקהל משה, שהפריד מן הערב רב.

מיט דעם זענען אידן געווען איינס, זענען אידן געוואָרן אַ 'קְהִילָה'.
[ונמצא] דאָס איז נישט אַ 'פִּירוּד', [שהרי] דער פִּירוד פֿונעם עַרְב רב, דעס האָט
געמאַכט אַן הִתְחַבְּרוּת.

קלט
ולכן ממעט זה, אף שהמכון היה כאן להפרידם מן הערב רב, אמר הכתוב זאת בלשון וַיִּקְהֵל, כי הא בהא תליא
איבערדעם איז רעכט וואָס ער זאָגט וַיִּקְהֵל.
אַז ער נעמט זיי אוועק פֿונעם עַרְב רב, אַז ס'איז דאָ [בלויז] אידן וואָס זענען
נַאֲמָנִים לַה' וּלְתוֹרָתוֹ הַקְּדוּשָׁה אויף איין שְׁיטָה, אויף איין מיינונג, איז דאָ אַלעס.
איבערדעם איז דאָס טאַקע ווייטער [התחברות והתאחדות], איבערדעם איז טאַקע
'וַיִּקְהֵל' מִשָּׁה.

קמ
ישוב קושיא יד
און דעס וואָס איך האָב פֿריער געפרעגט, פֿאַרוואָס האָט מען נישט ביז
דעמאָלטס נַמְלִכִין געווען בַּצְבוֹר. דאָס ערשטע מאָל [שטייט עס] היצט ביי בַּצְלָאֵל,
נישט פֿריער, ביי מִשָּׁה רַב־נִוִן [או הנשיאים]. – קען זיין פֿשוט.

קמא
במינויים הקודמים כשעדיין לא נתפרדו מן הערב רב, לא היה טוב שימלכו עם הציבור, כי אזי היה גם הערב רב
מחווים דעתם בזה. ובאמת אין לחוות דעת בעניני הציבור, רק מי שהוא דעתו כולו לשם שמים, וכמבואר ברמ"א
שהטילו גם חרם על זה שיאמר כל אחד דעתו לשם שמים
[דהנה] פֿריער איז מען דאָך [נאָך] געווען איינס מיטן עַרְב רב, מ'האָט נאָכנישט
געקאָנט מאַכן קיין פֿירוד, מ'האָט נישט געקאָנט אויסשליסן דאָס עַרְב רב פֿון
גאָרנישט, וואָרן מ'איז דאָך [נאָך] געגאַנגען מיט דער שְׁיטָה [אַז] מ'זאָל זיי נישט מַרְחֵק
זיין [עד שלא עשו העגל, כדי שיהיה נכונה המשכן מבחינת מוחא וקליפה, וכמבואר בזוהר].
[וממילא בכל המינויים הקודמים] האָט מען געזען אָבער [אַז] ס'איז נישט גוט [להיות
נמלכין בציבור, ווייל] אַז מ'דאַרף וועהלן אַ מְנַהִיג, העט דאָך דאָס עַרְב רב אויך גיווען
אַריינגערעדט, און אַז זיי רעדן אַריין, טויג נישט.

קמב
ס'שטייט אין שלחן ערוך^{כב}, מ'האָט מַטִּיל תָּרֵם געווען אַז מ'זאָל זאָגן דָּעֵתוּ [רק]
לְשֵׁם שְׁמַיִם, [און] ווער ס'זאָגט נישט דָּעֵתוּ לְשֵׁם שְׁמַיִם, דער זאָל נישט זאָגן קיין דָּעָה.
אַזוי איז געווען פֿאַרצייטנס. – אַזוי שטייט אין רמ"א.

קמג
היינט קאָן מען דאָס אויך נישט טון, בעווננינו הרבים. [ווייל] דער תָּרֵם וועט אויך
נישט נוצן. און דערנאָך, [ווייל] ווער איז דען [היינט] אַ מִבֵּין אויף זיך, צי ער זאָגט לְשֵׁם
שְׁמַיִם, מ'וועט אַליין נישט וויסן [ושמא יהיו נלכדין ח"ו במצודת החרם].
[ולכן] בעווננינו הרבים, מוז מען טון^{כג} [כמו שעושים בזמן הזה שכולם בוחרין והולכין אחר
הרוב, ויבאלד] מ'קאָן זיך דאָך נישט העלפן אַנדערש^{כד}.

^{כב} ברמ"א (ח"מ קסג, א): כל צרכי צבור שאינן יכולין להשוות עצמו, יש להושיב כל בעלי בתים הנותנים מס, ויקבלו עליהם שכל אחד יאמר דעתו לשם שמים, וילכו אחר הרוב. ואם המיעוט ימאנו, הרוב יכולין לכוף אותן אפילו בדיני גוים, ולהוציא ממון על זה, והם צריכין לתת חלקם. והמסור מלומר דעתו על פי החרם, בטלה דעתו, ואולינן בתר רוב הנשארים האומרים דעתן (תשובת מהר"ם בספר קנין סימן כז, והגהות מיימוני פרק יא תתפלה).

אָבער דער אַמַת איז אַזוי, [דרק מי שהוא דעתו לשמים, הוא הראוי לימלך בו].

קמך

והערב רב היו הרבה מהם שלא היה דעתם רק לשם שמים, ואם היו נמלכין גם בהם היו הם מכריעין את הרוב, כי הם היו רבים מישראל. ואין עצה שימלכו רק במי שדעתו לשם שמים, כי היו 'צבועים' שטעו בני אדם בהם שדעתן לשם שמים, ואם יאמרו עליהם שלא יחוו דעתם והכשרים שבהם יאמרו [או שלא יקחו מהם לנדרת המזכך, ומהשאר יקחו], אז יבואו ליד 'מריבות ומחלוקות', במקום שכל הטעם לימלך עם הציבור, הוא רק מפני 'השלו'. ולכן לא נמלכו אף בהציבור כלל.

[והנה] דאָס עָרַב רַב איז דאָך נישט געווען 'אַזוי אינגאַנצן' לְשֵׁם שָׁמַיִם, האָט מען נישט געקאָנט נוצן זייער דעה.

[ואם היו נמלכין אף בציבור] נו העט דאָך ווייטער נישט גוט געווען, אַז מ'דאַרף האָבן ס'זאָל זיין נְמַלְכִין בְּצַבּוּר, [הרי הטעם הוא בכדי] ס'זאָל זיין בְּשָׁלוֹם. און אַז ס'וועט דאָ זיין [דער עָרַב רַב אינדרמיט], זיי זענען דאָך געווען דאָס רוב, זענען דאָך געווען אַסאַך מער פון אידן, ווי דער מדרש זאָגט¹². און [אז] די וועלן נישט זאָגן [קיין דעה], און פון די וועט מען נישט נעמען, און [זיי וועלן זען אז] ביי דעם פרעגט מען [יא] און [ביי] דעם נישט [הרי יתגלה מזה קלונם ויבואו לידי מחלוקת].

[ובפרט כי] אַסאַך זענען 'צווישן זיי' צבועים, וואָס מ'מיינט [הבריות] אַז זיי זענען נאָך בעסער פון יענעם.

[ואם יאמרו להם שלא יחוו דעתם] נו וועט דאָך ווייטער זיין [מחלוקת וריב, ואם כן] האָב

¹² ועיין בזה בשו"ת דברי חיים (ח"מ ח"ב, ס"ו ט"ז נח): והנה אם יסכימו החכמים להרוב הלזו וכו' מהראוי שתסכימו עם הרוב ולא תחושו ליחיד, כי אם ח"ו לא יחזיק המנהג לילך בטר רוב, יהרוס ח"ו וכו', ואל תשגוהו בזה מצעקת איזה אנשים, כי פיקוח הרבים דוחה הכל וכו'. דעתה בגולה בעוה"ר אין לנו רק התאספות והתחברות יחד ולילך בטר רוב, כי מבלעדי זאת עולם הפקר, ולכן ילכו בטר רוב, אם יראה בעיני כ"ת ויתר החכמים שהיא תקנת הצבור וכו'.

¹³ ועיין בענין זה ביתר אריכות בס"ג קרח תשכ"ד.

ועיין עוד ביואל משה (א, קסו): אבל האמת הברור בזה, שבודאי יש דרך בכל מחלוקת לבוא אל האמת בכל דבר הלכה, לפעמים על ידי כלל דאחרי רבים להטות, או כללים אחרים שהתלמידי חכמים בעלי האסופות המטמאים והמטהרים האוסרים והמתירין באים לידי השוואה, כמו שהיה בימי חכמי הש"ס ובכמה דורות, אבל תנאי אחד צריך לזה, שהיה כל הדיעות כולן מרועה אחד ניתנו, כמו שאמרו בגמרא (חגיגה ג) על זה כמה לשונות, רועה אחד, קל אחד, פרנס אחד, מפי אדון כל המעשים ברוך הוא, דרצה לומר שבכל הבחינות שיש בהענין אין בהם שום השפעה צדדית מן העולם מאיזה צד שהוא, אלא כל הדיעות באים רק מהשפעת התורה הקדושה שהיא 'השפעה אלקית', לא זולת כלל וכלל לא, ואזי מצטרפין כל הדיעות ויוצא מהם הלכה ברורה לכל העולם, כי כולם ממקור אחד באים, לכיוון רצון הבורא ברוך הוא לאמיתיה של תורה. ○ מה שאין כן בדור פרוץ, וגם החכמים תשושי כח ויראת העם עליהם, בצירוף עצת ירבעם שמושיבין רשע אצל צדיק, ואין כל הדיעות ממקור אחד ופרנס אחד, אלא ערוביבאי גדולה יש בהם מדעת כל הצבור ומפלגות שונות המשפיעים על כל העם ועל המנהיגים לסמות עיני כל, ועל מצב דור כזה דרש רבי שמעון בן יוחאי הִנֵּה יָמֵינוּ בָּאִים וְגו' יְשׁוּטָטוּ לְבָבָם אֶת דְּבַר ה' וְלֹא יִמָּצֵא, שאמר על זה שלא ימצאו הלכה ברורה במקום אחד, ורצה לומר שלא יבואו הדיעות ממקום אחד שהוא הרועה אחד ופרנס אחד, אלא מהשפעת הרבים התועים מדרך האמת, ומי יורה דעה ומי יבין שמועה. ○ ומובן בש"ס חגיגה (שם) שאין מניעה ללימוד התורה מחמת מחלוקות החכמים, כי כיון שכולם מרועה אחד נתנו מפי אדון כל המעשים ברוך הוא, לא זולת, בודאי יצא מהם הלכה ברורה, למי ששטה אזנו כאפרכסת לקנות לב מבין. לאפוקי הדור האחרון אשר עליהם אמרו חכמינו ז"ל (שבת קלח:) עתידה תורה שתשתכח מישראל, כי הרועים והפרנסים המה דעת הקהל המרובה שאין בהם לא דעת תורה ולא דעת אמת כלל, והן המה המשפיעים גם על המנהיגים, כמו שאמרו ז"ל (רות רבה א, א) אוי לדור ששפטו את שופטיהם, ואי אפשר לידע מי הוא זה ואיזה הוא שאין השפעת הדור עליו אלא אומר דעת 'תורה' בלבד, לאמיתיה של תורה.

¹⁴ במכילתא בא (פרשה יד): וְגַם 'עָרַב רַב' נְקָלָה אִתָּם וְגו' (בא יב, לח). מאה ועשרים רבוא, דברי רבי ישמעאל, רבי עקיבא אומר מאתיים וארבעים רבוא, רבי נתן אומר מאתיים וששים רבוא. ובתרגום יונתן (בא שם): וְאִינְךָ נִכְרָאִין סְגִיאִין מִנְהִין אִתָּךְ וְאַרְבָּעִין רִבּוֹן סְלִיקוּ עִמָּהוּן.

איך גארנישט אויפגעטון [כמה שימלכו בציבור], ס'וועט דאך זיין [נאך] א גרעסערע מחלוקה [על ידי ההמלכה בציבור גופיה].

קמה

אמנם עתה כשהקהל משה את בני ישראל והפירדם מתוך הערב רב, כבר יכלו להמנות עם הציבור, לפי שהתאחדו כל בני ישראל רק לשם שמים. ולכן הודמנות הראשונה לזה היה במינוי בצלאל, ולכן נאמר שם דין זה [מה שאין כן] היצט איז געווען דאס ערשטע מאל, [לאחר] וואס מ'איז פטור געווארן [פון] דאס ערב רב.

'פריער' האט מען דאך געהייסן זיי געבן צום משכן, האבן זיי אויך געגעבן, ממילא אז מ'האט פון זיי גענומען, [יִקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת 'כָּל' אִישׁ], אז זיי האבן צושטייער געגעבן צום משכן, האט מען זיי דאך געמוזט פרעגן א דעה [אם היו נמליך בציבור אם הגון עליהם בצלאל]. ווארן אז ער 'גיט', אז מ'נעמט שוין עפעס פון אים, זאגט ער שוין א דעה. [ולכן] האט מען נישט געקאנט זאגן נמליך בציבור, [ווייל דעמאלטס] איז 'ער' דאך אויך פונעם צבור.

אבער 'היצט' האט מען געזאגט קחו מאתכם, מ'נעמט נישט פון זיי, ממילא האט מען שוין גארנישט געהאט מיט זיי צו טון, איז מען געווען אפגעשיידט פון זיי, אה! האט מען שוין געקענט זיין נמליך בציבור. אז מ'האט שוין צו טון בלויז מיט אידן וואס זענען נאמנים לה' ולתורתו, דעמאלטס קען מען זיין נמליך בציבור.

קמו

איבערדעם ביז דעמאלטס האט דאס נישט געקענט געשען. איז דאס געווען [יעצט] דאס ערשטע מאל. [ווייל] ממילא פריער - זאגט דאך דער זוהר הקדוש - האט מען גענומען ביים ערב רב אויכעט, [איבערדעם] איז מען דאך נישט געגאנגען דעם דרך [להיות נמליך בציבור].

קמו

- פארוואס [מ'האט פריער יא געוואלט נעמען אויך פונעם ערב רב]. דאס האב איך שוין אן אנדערס מאל¹⁰ פארענטפערט, איך וויל נישט מאַריר זיין [אין דעם] היצטערט. איך האב שוין אמאל פארענטפערט פארוואס דאס האט געברויכט צו זיין, אויף שפעטער. [אבער] איך וויל שוין נישט דא מאַריר זיין, איך זאג נאר [היצט] וואס ס'קער לענינינו [עתה]. -

קמה

וגם השם בצלאל על שם שהיה 'בצל קל', לא היה אפשר להיות מכלי הפרדה מן הערב רב, כי אז לא היה אפשר להיות ביניהם השראת השכינה. איבערדעם דאס ערשטע מאל איז געווען [ביי] ראו קרא ה' בשם בצלאל. [ולכן] איז געווארן 'בצל קל'. קען זיין [אז] ווען ס'איז טאקע אינאיינעם מיטן ערב רב, און זיי זאגן דעות, העט

¹⁰ עיין בזה בס"ג תרומה תשי"ז, ובעוד כמה דרושים לפרשת תרומה.

נישט גיווען געקאנט זיין קיין השראת השכינה. העט ער נישט גיווען געקאנט הייסן **בצל קל**, ווייל **בצלאל על שם חכמתו** [נקרא, ועל שם] **בצל קל**.¹⁰
ווארן די שכינה הקדושה איז דארט נישטא, ווען מאיז אויסגעמישט מיטן ערב רב.

קמט

וכמו שמפרש המהרש"א בלשון הגמרא קשר רשעים 'אינו' מן המנן, דהכונה שאין הקב"ה שורה בכלל המנין שלהם
אזוי ווי דער מהרש"א זאגט¹¹ ביי שְׁבָנָא, [שאמרו שם בגמרא דעל שבנא וסייעתו אמר
הקב"ה לחזקיהו המלך, כי] קשר רשעים 'אינו' מן המנן. [וביאר המהרש"א, דקאי על הקב"ה,
שהוא אינו בכלל קשר המנין שלהם].

[והיוצא מזה] אַז דארט וואו מ'זאגט מִתְחַבֵּר צו זיין מיט רשעים, דארט איז די
שכינה הקדושה נישטא.

- איך האָב עס שוין געברענגט אין ויואל משה ברענג איך עס¹², איך וויל נישט
מאַריר זיין היצט. -

¹⁰ כמבואר בגמרא ברכות (נה): **בצלאל על שם חכמתו** נקרא, בשעה שאמר לו הקב"ה למשה לך אמור לו
לצלאל עשה לי משכן ארון וכלים, הלך משה והפך ואמר לו עשה ארון וכלים ומשכן, אמר לו, משה רבינו
מנהגו של עולם אדם בונה בית ואחר כך מכניס לתוכו כלים, ואתה אומר עשה לי ארון וכלים ומשכן, כלים
שאני עושה להיכן אכניסם, שמא כך אמר לך הקדוש ברוך הוא עשה משכן ארון וכלים. אמר לו שמא בצל קל
היית יודעת. [ועיין זה גם ברש"י פקודי (לה, כב)].

¹¹ דאיתא בגמרא סנהדרין (כו): מאי קשר רשעים. שְׁבָנָא [פירשי: היה ממונה על בית חזק' מלך יהודה (ע"י ישעי' לו,
ג) היה דריש בתליסר רבנותא, חזקיה היה דריש בחד סר רבנותא. כי אתא סנחריב וצר עלה דירושלים, קתב
שְׁבָנָא פתקא, שְׁדָא בגירא, שְׁבָנָא וְסִיעֵתוֹ הַשְּׁלִימוֹ, חֲזַקְיָה וְסִיעֵתוֹ לֹא הַשְּׁלִימוֹ. שנאמר (תהלים יא, ב) כִּי הִנֵּה
הַרְשָׁעִים יִדְרֹכֶנָּה קֶשֶׁת כּוֹנֵנָה חֲצֵם עַל יָתֶר. היה קא מסתפי חזקיה, אמר, דילמא חס ושלום נטיה דעתיה דקדושה
ברוך הוא בתר רובא, כיון דרובא מימסרי, אינהו נמי מימסרי. בא נביא ואמר לו (ישעי' ח, יב) לֹא תֹאמְרוּן קֶשֶׁר
לְכָל אִשְׁרֵי יֹאמַר הָעָם הַזֶּה קֶשֶׁר [ואת מורא לא תיראו ולא תעריצו], כלומר קשר רשעים הוא [של שבנא], וְקֶשֶׁר
רְשָׁעִים אֵינוֹ מִן הַמִּנְיָן [ואינם נחשבים כרוב].

ועל זה כתב במהרש"א שם: ביאור המאמר, כי סנחריב חרף מערכת אלקים חיים (ע"י שמואל א' יז, כו), כמו
שנאמר (מלכים י"ב, יט, כג) בֵּיד מֶלֶאכִיךָ חֲרַפְתָּ. ועל כן שבנא וסיעתו שבאו להשלים עמו, היו מחשבותם לרעה על
ה', וכאילו חשב לעבוד עבודה זרה, דאמרינן (קידושין מ) מחשבה רעה בעבודה זרה הקב"ה מצרפה למעשה,
ועל כן אף שהוא וסיעתו היו רובן של ישראל אין הולכין לרעה אחר הרוב. אבל שבנא טעה בכל זה, וכתב
לסנחריב כי סיעתו שהוא הרוב השלימו. • ומייתי מהאי קרא כווננו חצם על יתר וגו', מלת יתר במקום הזה הוא
מלשון יתר, כלומר שכתב לו כתב ופתקא בחץ שהוא וסיעתו יתר על חזקיה וסיעתו, ואמר שעל כן היה ירא
חזקיה כו', שהיה הוא וסיעתו יותר, בא הנביא ואמר לו לא תאמרון קשר וגו', כי הקשר הזה שהיה להם עם
סנחריב 'אין הקדוש ברוך הוא' מן המנין הרוב שלה, וכינוי 'דאינו' מן המנין כו' קאי על הקדוש ברוך הוא,
שהוא אינו מן המנין שלהם, כי ביד מלאכיו חרף אלקים, אבל הוא יתברך ב"ה במנין שלך, ואין לך לחוש על
קשר מנינים שהוא הרוב, כיון שאין הקב"ה בקשר מנינים.

¹² ביואל משה (א, קנד) הביא דברי הגמרא סנהדרין, והאריך שם בזה, ואחר כך כתב (בסימן קנה-קנו) וז"ל: והנה
בדין אחר יבנים לְהַטֵּעַ (משפטים כג, ב), כתב הרא"ה ז"ל בספר החינוך מצוה ע"ח שאין זה אלא כששתי כתות
החלוקות יודעים בחכמת התורה בשוה, שאין לומר שכת חכמים מועטת לא תכריע כת בורים מרובה, ואפילו
כיוצאי מצרים ועיי"ש. ויש פלוגתא בין הראשונים (עיי' ש"ך י"ד סוף סימן רכב, בהנהגת הוראות איסור והיתור), אם כת
אחת מרובה בחכמה וכת אחת מרובה במנין, איזה מהן עדיף, אבל כל הפלוגתאות האלו אינם אלא כשעל כל
פנים אינם רשעים, כמו בסנהדרין ושאר חכמי הדור, שכולם יראי ה' ומבקשי האמת. אבל ברשעים כשהם
מרובים, לא עלה על דעת שום אדם מולם שיכריעו את הצדיקים אף שהם מועטים. וכמה דורות היו הרשעים
הרוב, אף בימי בית ראשון, ואילו היה הכוח ביד הרשעים אם הם מרובין להכריע דעת הצדיקים על פי התורה,
היו אומרים כמה סברות בכל דיני התורה עד שהיו עוקרין כל התורה כולה ח"ו, ואפשר לטהר השרץ בק"ן
טעמים כמבואר בגמרא (עירובין יג:). • והלא אף בעניני הקהל עניני ממון מסים וכדומה, מבואר ברמ"א (ה"מ
קסג, א. הובא לעיל בהערה כב) שעושין על פי רוב מאותן שמקבלים עליהם לומר דעתם לשם שמים, והיו מטילין
חרם על זה, והמסרב מלומר דעתו על פי החרם בטילה דעתו, ואוליגן בתר רוב הנשארים האומרים דעתם לשם
שמים. ואף הצדיקים אם יש להם איזה רצון ונגיעה עצמית, פסולים להגיד דעתם, שאין לצרף לענין הרוב אלא
מאותן שאומרים דעתן לשם שמים בלי נגיעה עצמית, וקל וחומר ברשעים, שמלבד הורשעים פסולים לדין

קנ

על כל פנים איז דאָס אַזוי. איבערדעם איז דאָ דאָס ערשטע מאָל [להיות 'נמלכין בציבור', דאָ ביי] וְאִן קָרָא ה' בְּשֵׁם.

קנא

הקדמה ליישוב קושיא מו"ח

היצט לאַמיר צוקומען צו דעם מדרש דאָ, פון פּלאַים.

[דהנה] דער אור החיים הקדוש זאָגט^ל, ביי וְאִהְבֵת לְרַעַף כְּמוֹךְ אין פרשת קדושים (יט, יח-ט), [לבאר המשך הפסוקים] וְאִהְבֵת לְרַעַף כְּמוֹךְ, אֶת חֻקֵּי תִשְׁמְרוּ, בְּהִמָּתָךְ לא תרביע פּלאַים, שְׂדֵךְ לא תזרע פּלאַים.

קנב

הרמב"ן כתב בטעם איסורי כלאים, לפי שהמרכיב ומערב שני מינין, משנה ומכחיש במעשה בראשית. ובשם הרמב"ם כתב, כי התורה צוותה לעשות ההיפוך מכומרי עבודה זרה, שהם לובשים כלאים

דער רמב"ן זאָגט^ל, ש'שטייט ביי פּלאַים, אַז פאַרדעם איז אָסור פּלאַים, ווייל ס'איז מְעַרְב די כוחות. יעדעס [מין] האָט אַן אַנדערן כֹּחַ, [וואָס] דער בורא כל עולמים האָט אַזוי באַשאַפֿן, און אַז מ'מישט אויס די כוחות, ווערט באַשאַפֿן אַ נייע פֿריאַה.

בעצם, גם יש להם גניעה שלא להגיד האמת, כמו שאמר הכתוב (משלי ד, טו) כִּי לֹא יִשְׁנוּ אִם לֹא יִרְעוּ וַיִּגְזְלוּ שָׁנָתָם אִם לֹא יִכְשִׁילוּ, ובודאי שאין אומרים דעת אמת לשם שמים.

ואם כן קשה טובא לכאורה, דכיון שאמר על סיעת שבנא קשר רשעים הוא ואינו מן המנין, אם כן האין סלקא דעתיה דחזקיה לומר על זה אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטָּה. חֲכִי אפשר לומר על רשעים נגד צדיקים דין אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטָּה כרת של תורה, וכבר אמרו ז"ל שזהו בכלל לא תהיה אַחֲרֵי רַבִּים לְרַעַף, ובפרט לומר דנטיה דעתו דהקדוש ברוך הוא על ידי זה, ודקארי ליה מאי קארי ליה.

אבל ביאור ענין זה הוא במהרש"א שם, שכתב וזה לשונו, ביאור המאמר כי סנחריב חרף מערכות אלקים חיים וכו' (כבר הובא לשונו למעלה), ואין לך לחוש על קשר מנינים שהוא הרוב כיון שאין הקב"ה בקשר מנינים, עכ"ל. הנה ביאר דמה שאמר בזה קשר של רשעים 'אינו' מן המנין, לא קאי כלל על סייעתו של שבנא, אלא מה שאמר ד'אינו' מן המנין קאי על הקדוש ברוך הוא, שאינו מן המנין שלהם. ואומרו קשר רשעים הוא, בשביל שרצה להשלים ולהתקשר עם מי שחרף מערכות אלקים חיים, והיו זה מחשבה רעה על ה' ודינו כדון מחשבת עבודה זרה, ואף זרה. ונראה שחידש לפרש כן בגמרא, לא כמשמעות פשוטן של דברים, בשביל קושייתנו שהקשינו, דאם רשעים היו האין סלקא דעתיה דחזקיה בזה, אבל לפי ביאורו של המהרש"א לא אמר כלל עליהם שהם רשעים, ויוכל להיות שהיו צדיקים באמת, אלא שמחשבה זו להתקשר עם מחפרים את ה' הוי מחשבת עבודה זרה, ואף אם הוא על ידי טעות כמו שכתב המהרש"א שטעה שבנא בזה, אבל מכל מקום הוא קשר עם מחפרים את ה', והיו על ידי זה קשר של רשעים, שהוא קשר עם מחפרים את ה'. גם לא אמר עליהם 'שאינם' מן המנין, כיון שצדיקים היו, אלא שהקדוש ברוך הוא 'אינו' באותו המנין שבאים להתחבר עם מחפרים ה', ולכן אין הלכה כוותיה. ובאמת דרשו חז"ל (סנהדרין צג:) [על דוד] וְהָ עִמּוֹ (שמואל א' יח, יד), שהלכה כמותו, וחזוין דהא בהא תליא, דאם אין ה' עמם, אין הלכה כוותיהו.

^ל ברמב"ן קדושים (יט, יט): אֶת חֻקֵּי תִשְׁמְרוּ, ואלו הן, בְּהִמָּתָךְ לא תרביע פּלאַים וגו', חקים אלו גזרות מלך שאין טעם לדבר, ולאו הזכירו רבותינו (תו"כ אחרי יח, ד, וגמרא יומא סו:.) שיהיה הטעם נעלם, ושהיו יצר הרע ואומות העולם משיבים עליהם, אלא בלבישת שעטנו, לא בכלאי הבהמה. ואין הכוונה בהם שתהיה גזרת מלך מלכי המלכים בשום מקום בלא טעם, כי כָּל אִמְרַת אֱלֹהִים צְרוּפָה (משלי ל, ה), רק החקים הם גזירת המלך אשר יחוק במלכותו בלי שגילה תועלתם לעם, ואין העם נהנים בהם אבל מהרהרין אחריהם בלבם, ומקבלים אותם ליראת המלכות. וכן חוקי הקב"ה, הם הסודות אשר לו בתורה שאין העם במחשבתם נהנים בהם כמשפטים, אבל כולם בטעם נכון ותועלת שלימה. והטעם בכלאים, כי ה' ברא המינים בעולם ככל בעלי הנפשות, בצמחים ובבעלי נפש התנועה, ונתן בהם כח התולדה שיחיימו המינים בהם לעד, כל זמן שירצה הוא יתברך בקיום העולם. וצוה בכחם שיוציאו למיניהם, ולא ישתנו לעד לעולם, שנאמר בכולם 'לְמִינֵהוּ' (בראשית א) וכו'. והמרכיב שני מינין, משנה ומכחיש במעשה בראשית, כאילו יחשוב שלא השלים הקב"ה בעולמו כל הצורך, ויחפץ הוא לעזור בבריאתו של עולם להוסיף בו בריות, והמינים בבעלי חיים לא יולידו מין משאינו מינו, וגם הקרובים בטבע שיוולדו מהם כגון הפרדים, יכרת זרעם, כי הם לא יולידו. והנה מצד שני הדברים האלה, פעולת ההרכבה במינים דבר נמוס ובוטל. וגם הצמחים אשר יתרכבו מין בשאינו מינו, אין פרים צומח אחרי כן, ויהיו באיסורם שני טעמים ודברים. וזה טעם שְׂדֵךְ לא תזרע פּלאַים, שהוא בהרכבה על דעת

[און] ער ברענגט פונעם רמב"ם^{לא}, אז די כומרי עבודה זרה האבן זיך אָנגעטון דירעקט שׁעטנז, ווייל זיי האָבן געזען אז ס'איז אַן עבודה [דערין, לעבודה זרה], איבערדעם האָט דער בורא פֿל עולמים געהייסן טון 'פארקערט'.

קנג

ובאמת שני המעמים תלויים זה בזה, והכומרים עצמן עושין כן כדי לערב רוחות הבריה

און דער אָמַת איז עס טאַקע איין זאך [טעם הרמב"ן עם טעם הרמב"ם].

[דהכומרים עצמם עשו כן, ווייל] זיי האָבן פאַרשטאַנען דעם שוֹרש, אַז [תערובת המינים] דאָס רירט אַן אין דער אָמוּנה, אין דער השפּעה אַלקות. אָבער על כל פנים איז עס אַן עירוב הכחות.

קנר

ובאור החיים הק' כתב עוד בטעם שמשמך הכתוב איסורי כלאים למצות ואהבת לרעה כמון, כי מצות אהבת חברים הוא לקרב ולחבר ענפי הקדושה, וכן יאמר האדם דטוב לקרב גם מין בשאינו מינו, על כל פנים מהורה עס מהורה, לזה סמכה התורה לאסור הכלאים אף במינים מהורים

און דער אור החיים הקדוש זאגט^{לב} גאָר עפעס אַנדערש, כַּעֲיֵן זֶה.

דער אור החיים הקדוש זאגט, די תורה הקדושה האָט מִסְמִיךְ געווען וְאַהֲבָתָ לְרַעַף כְּמוֹף [און] אֶת חֻקֹּתֵי תִשְׁמֶרֶ וְגו' באיסורי כלאים].

רבתינו (קידושין לט. וסנהדרין ס.). ואסר אף כלאי זרעים, מפני שישתנו בטבעם גם בצורתם, בהיותם יונקים זה מזה, ויהיה כל גרעין ממנו כאילו הורכב משני מינין. ואסור לחרוש בשור ובחמור, מפני שדרך כל עובד אדמתו להביא צמדו ברפת אחת, ויבאו לידי הרכבה. ◦ ומִחְבְּרֵינוּ (בספר מאירת עינים) מוסיף בטעם הכלאים, כי הוא שלא לערבב הכחות המגדלים הצמחים להיות יונקים זה מזה, ממה שאמרו בבראשית רבה (י, י) אמר רבי סימון אין לך כל עשב ועשב מלמטה שאין לו מזל ברקיע ומכה אותו ואומר לו גדל, הדא הוא דכתיב (איוב לח, לג) הֲיִדְעָתָ חֻקֹּת שָׁמַיִם אִם תִּשִּׂים מִשְׁטָרוֹ בְּאָרֶץ, והנה המרכיב כלאים או זורען בכדי שינקו זה מזה, מבטל חקות שמים, ולכן אמר בהם אֶת חֻקֵּי תִשְׁמֶרֶ, כי הם חקות שמים, וכך אמר רבי חנינא משום רבי פנחס (ירושלמי כלאים פ"א, ה"ז) משום חקים שחקקתי בהם את עולמי. וכבר כתבתי בסדר בראשית (א, יא) שהצמחים כולם יסודותם בעליונים, ומשם צוה להם ה' את הברכה חיים עד העולם, והנה המערב כלאים מכחיש ומערב מעשה בראשית.

ולהלן שם: וטעם כלאי הבגדים, להרחיק התערובות במינין, ואסר הרגילים להעשות מהן בגד. והרב אמר במורה הנבוכים טעם השעטנז, מפני שהיה בזמן ההוא בגד ידוע לכומרי בעלי הכשפים, שבהם היו עושים כל מעשיהם, ואמר שמצא זה כתוב בספריהם, ולפי שהיה ענין גדול ורצוי להם מאד שיפעלו בו פעולותם הידועות לעבודה זרה ולשדים, תרחיק אותו התורה מכל אדם, כי התורה תבא למחות מעשיהם ולהכחיד זכרם.

[ועיין בכל זה גם בספר החינוך (מצוה סב, רמד, רמה)].

^{לא} בספר המורה (ח"ג, פרק לו). ותוכן דבריו הובא לעיל בסמוך, בסוף לשון הרמב"ן.

^{לב} באור החיים הק' (קדושים יט, יט): אֶת חֻקֵּי וגו' בְּהִמָּתֵךְ וגו'. בתורת כהנים (קדושים פ"ד, יד) אמרו וז"ל, אין לי אלא בהמתו, בהמת חבירו מנין, ת"ל אֶת חֻקֵּי, עד כאן. וקשה, אם כן למה הוצרך הכתוב לומר 'בְּהִמָּתֵךְ', היה לו לומר 'בְּהִמָּה' לא תרביע פֿלאים, ואז לא היה צריך לרבות בהמת אחרים וכו'. ◦ ונראה בהעיר בסדר הכתובים, למה סמך הכתוב מצות הרבעה למצות אהבת ריעים, ומי יודע לסדר סדר מתאים כה' אלקינו. אכן לצד שצוה ה' על אהבת החברים והתקשרות לבם יחד, כי חפץ ה' התקשרות ענפי הקדושה, ומזה יאמר אדם כי לא יקפיד ה' על הרבעת טהורה עם טהורה, לזה בא הכתוב ואמר כי אין הרצון בזה, לקשר בהמה עם בהמה, ואפילו בב' ענפי הטהרה, הגם ששניהם מין טהרה. ◦ ולזה דקדק לומר בְּהִמָּתֵךְ, פירוש בהמה הטהורה לך לאכילה. ותמצא שבתורה כהנים (שם, טו) דרשו וז"ל, אין לי אלא בהמה עם בהמה, טהורה עם טמאה, טמאה עם טהורה מנין, ת"ל אֶת חֻקֵּי תִשְׁמֶרֶ, עד כאן. הנה שסובר התנא כי בְּהִמָּתֵךְ היא בהמה טהורה, ואם לא אמר הכתוב בְּהִמָּתֵךְ לא הייתי יודע שהטהורה בכלל, ואדרבה יוכשר המעשה, לצד שהוא התקשרות מין טהרה וכו'.

ועיין עוד שם (ט, יח) בפסוק וְאַהֲבָתָ לְרַעַף כְּמוֹף אֲנִי ה': ונתן טעם לדבר אֲנִי ה', פירוש על דרך אומרם שבאמצעות יחוד הלכות מתייחד שמי יתבוך, להיות שכל ישראל הם ענפי שם הוי"ה ב"ה, דכתיב (האינו לב, ט) כִּי חִלַּק ה' עַמּוֹ. ונתחכם ה' לצוות בענין הנהגת ישראל זה עם זה בהדרגה, מצוה א' לא תִשָּׂא, ב' לא תִקּוֹם וגו', ג' וְאַהֲבָתָ, ודקדק לומר אֲחִיךְ, עָמֶךְ, לומר שאין מצוה אלא על אנשים שעושים מעשה עמך, אבל שונאי ה' כגון המומרים והאפיקורסים אסור לאהוב אותם, ואדרבה צריך לשנאותם, כאומרו הִלָּא מִשְׁנֵאִיךָ ה' אֲשָׁנָא.

זאגט דער אור החיים הקדוש, דאָס האָט מען מַסְמִיךְ געווען אַזוי, [ווייל ווען מ'איז מקיים] וְאַהֲבַת לְרֵעֵךְ כְּמוֹךָ, אַז מ'ויל טון די מַצְוָה בְּשִׁלְמוֹת [פון] וְאַהֲבַת לְרֵעֵךְ כְּמוֹךָ, זוכט מען דאָך זיך מִתְקָרֵב צו זיין מיט יעדן, מ'זאָל האָבן אַהֲבָה, [וממילא] דעס קאָן ברענגען מ'זאָל אויסמישן מין בְּשִׁאֵינוּ מִינוּ אויכעט. וואָרן אַז מ'גייט דעם וועג [לקרב ולחבר] דעס וואָס ס'איז שְׁנֵי הַפְּכִים, מִן בְּשִׁאֵינוּ מִינוּ, קאָן מען אַרײַנפאַלן אין אַן אַיסור פֿלאַים. איבערדעם האָט די תּוֹרָה געזאָגט, כְּאֵטְשִׁיג [שאמרחי] וְאַהֲבַת לְרֵעֵךְ כְּמוֹךָ [כדי לחבר ענפי הקדושה], אָבער קיין פֿלאַים נישט [אפילו בתערובת מינים טהורים לחוד]. אַזוי זאָגט דער אור החיים הקדוש.

קנה

וצריך לומר לפי דרכם, דכן הוא גם בענין פֿלאַי בְּגָדִים, שלא יבואו לערב הכוחות של שני מינים, כי בשורש העליון הוא ענין אחד כשאר איסורי כלאים שאין לערבם זה בזה. וכשם שבמצות אהבת חברים נברא מזה מלאך טוב, כן בהתערבות מיני כלאים נברא מזה מלאך רע, ובשורשן של דברים הם בענין אחד המנגד זה לזה

לכאורה וואו קומט [לזה גם] פֿלאַי בְּגָדִים, וואו קומט דאָס צו דעם. [והגם כי גם] פֿלאַי בְּגָדִים, מילא קאָן מען זאָגן [ווייל ס'איז אויך] צוויי מינים.

קנו

נאָר דער אָמֶת איז אַזוי.

'אויבן' איז עס אַ שוֹרֶשׁ [של עירוב הכוחות. און] מַצְוָה גוֹרֶרֶת מַצְוָה.

טאָקע אַזוי ווי ס'שטייט אין אור החיים הקדוש^ל ביי מִסִּית קָרִית לִי^ל, אַז מ'טוט אַן עֲבִירָה, ווערט באַשאַפֿן אַ מַלְאָךְ וואָס ער הייסט אַזוי, פונקט ווי די עֲבִירָה.

[ווענין] וְאַהֲבַת לְרֵעֵךְ כְּמוֹךָ איז הִתְקַרְבוּת, און ביי פֿלאַים מוז מען מאַכן [א החרקות], דאָס גייט אויף הִתְפַּרְדּוּת, מ'טאָר נישט אויסמישן.

[וממילא] אין שוֹרֶשׁ איז דאָס איין זאָך, [ווייל] ס'ווערט באַשאַפֿן דער מַלְאָךְ [מאיסור כלאים, וואָס] דער מַלְאָךְ איז עֲבִירָה גוֹרֶרֶת עֲבִירָה, ער פירט אים צו אַזאַ גאַטונג עֲבִירָה, ער פירט אַרײַן אין פֿלאַים [והתערבות הכוחות], ווייל דאָס איז זַה לְעֻמַּת זֶה אין שוֹרֶשׁ^ל.

^ל באור החיים הק' כי תשא (ל, יב): ונתתי לבי להשכיל במעשה דוד, כי לפי הנשמע מהכתובים (שמואל ב' פרק כד) כי מנה ישראל אחד אחד בלא אמצעי, נוסף על שמנאם ללא דבר. והם דברים תמוהים שיעשה דוד המלך עליו השלום דבר זה כזה, ומצינו שרבותינו ז"ל אמרו (ברכות סב: הובא להלן) כי מן השמים הכשילוהו בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן וכו', לטעם אומרו (שמואל א' כו, יט) אִם ה' הִסִּיתָךְ בִּי, יעוּיִן שֵׁם דַּבְרֵיהֶם (והובא להלן). פירוש דבריהם, כי לצד שקרא לה' חס ושלום מִסִּית, נברא מלאך רע, לפי מה שקדם מדבריהם (אבות ד, יא) העובר עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד, והוא מין העון ממש כמעשהו, ולזה נברא מלאך רע מִסִּית שמו, והסיתו והטעוהו לעשות כן, בסוד אומרום (אבות שם, ב) עבירה גוררת עבירה. ותמצא כי העון עשה דוגמתו, שכשם שדברי דוד שאמר הִסִּיתָךְ, כשגגה היתה ממנו וחס ושלום, שנתכוון לְדַבֵּר מִלִּין לצד עילאה חלילה, ומי עבד ריא מאלקיו כדוד, אלא שגגה היא, כמו כן לא הוסת מהמסית לעשות דבר בלתי הגון כמוזר [ועיי"ש עוד בבאור ענין מנין דוד באורן].

^ל בגמרא ברכות (סב:): אִם ה' הִסִּיתָךְ בִּי יִרַח מִנְחָה (שמואל א' שם). אמר רבי אלעזר, אמר ליה הקב"ה לדוד, מִסִּית קָרִית לִי, הרי אני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעים אותו, דכתיב (תשא ל, יב) כִּי תִשָּׂא אֶת ראש בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ כְּפָר נִפְשׁוֹ וגו', מִדִּ וְעֵצֶם שָׁטָן עַל יִשְׂרָאֵל וְיָסַת אֶת דָּוִד לְמָנוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל [דברי הימים א' כא, א], וכתיב (שמואל ב' כד, א) וְיָסַת אֶת דָּוִד בֵּינָם לֵאמֹר לָךְ מִנָּה אֶת יִשְׂרָאֵל, וכיון דמנינור לא שקל מניניהו כופר, דכתיב (שם, יד) וַיִּתֵּן ה' דָּבָר בְּיִשְׂרָאֵל מִהֶבְקֵר וְעַד עַתָּה מוֹעֵד. מאי עַתָּה מוֹעֵד, אמר שמואל סבא חתניה דרבי חנינא משמיה דרבי חנינא, משעת שחיטת התמיד עד שעת זריקתו, רבי יוחנן אמר עד חצות ממש. - [ורבינו כבר האריך בענין זה בס"ג כי תשא תשכ"ז, ולכן קיצר בזה בכאן].

^ל וכן מבואר בריקאנטי, ובש"ך על התורה (קדושים שם), עיי"ש באורך

קנו

כְּאֵשׁ שִׁיג אֹנֶז פֶּאֶרשְׁטִי מִיר נִישְׁט אַזוי גַּענוי, אָבער אין שׁוֹרשׁ איז דאָס צוויי זאכן [שקיום האחת יכול לגרום לעבור על השניה], איז 'דאָס' א פֿירוד פֿון די מִינִים, און 'דאָס' איז הַתְּקַרְבוֹת מִיט די מִינִים. - איבערדעם איז טאַקע דאָס דער אָמֶת.

קנח

הקדמה ליישוב קושיא י (באופן שני)

היצט קען זיין, דאָס איז טאַקע דער פֿשט אין זוהר אויכעט.

[ווייל דאָס] אָפֿשײַדן פֿון עַרְבֿ רב, [וענין השלום ואחדות עם היראים, הם תלויים זה בזה].

קנט

יש ב' יסודות הנחוצות לקיום כל התורה, ואחד מהם הוא ריבוי השלום והאחדות בין בני ישראל הכשרים שדעתם הוא לשם שמים, והשני הוא להיפך, והוא ענין התרחקות מרשעים ועוברי עבירה שאין דעתם לשמים [ווי] איך זאָג עס אַסאַך מאָל, דאָס איז צוויי געוואָלדיגע יסודות, [וואָס] אויף דעם שטייט די וועלט, אויף דעם שטייט דער קיום התורה. דער גאַנצער פֿח הַיְהוּדוּת, דער פֿח הַתּוֹרָה. שטייט אויף די צוויי זאכן.

קס

ס'איז שְׁנֵי הַפְּכִים [שצריך לזוהר בהם].

א [מ'זאל זיך נישט אָנקערן מִיט די וואָס מ'דאַרף נישט, די וואָס זיי האָבן דעוֹת נפֿסוֹת. [דאָרט דאַרף זיין] א פֿירוד.

ב [ווידעראום צווישן אידן וואָס מ'קאָן זיין הַתְּחַבְּרוּת, וואָס זענען אויף איין שיטה, לְמַעַן הַרְחֵמֵם¹ מוז זיין גרויס קירוב לִבְבוֹת. [כי] בעווננו הרבים [ווען ס'איז דאָ] פֿירוד לִבְבוֹת, דאָס מאַכט חֲרוּב. דאָס מאַכט חֲרוּב, ס'איז דער גרעסטער חורבן.

קסא

ווי דער רבי ר' אלימלך זאָגט², שְׁנֵי אֶחָד מַעֲלַת חֲבֵרֵינוּ, וְלֹא חֲסְרוֹנָם³. [דער וואָס איז בגדר] 'חֲבֵרֵינוּ', דעם וואָס איך קאָן מִיט אים 'זיך מַחְבֵּר זיין', זאָל מען זען מַעֲלֹת, [און] נישט חֲסְרוֹנוֹת.

¹ ומהם בדרשה שב"ק נשא תשי"ב (נרפס בדברי"ש שם עמוד קצט-ר), ובס"ג ויחי תשכ"ג, שמיני תשכ"ג, ובאסיפה ד' נשא תשכ"א (ודברי"ש שם עמוד כז-קכט), ועוד בכ"מ.

² ל' מלשון המורגל: למען ה' ולמען הרחמים.

³ בתפילה קודם התפילה שייסד הרבי ר' אלימלך: וְתַצִּילֵנוּ מִקְּנָאֵת אִישׁ מֵרַעְהוּ, וְלֹא יַעֲלֶה קְנָאֵת אָדָם עַל לִבְנוּ וְלֹא קְנָאֵתָנוּ עַל אַחֲרִים, אֲדַרְבָּה תֵּן לִבְנוּ שְׁנֵי אֶחָד מַעֲלַת חֲבֵרֵינוּ וְלֹא חֲסְרוֹנָם, וְשִׁנְדֹּבֵר כָּל אֶחָד אֶת חֲבֵרוֹ בְּדֶרֶךְ הַיִּשְׂרָאֵל לִפְנֵיךְ, וְאַל יַעֲלֶה שׁוֹם שְׁנֵי אֶחָד מַעֲלַת חֲבֵרֵינוּ עַל חֲבֵרוֹ חֲלִילָה. וְתַחֲזֹק הַתְּקַשְׁרוּתָנוּ בְּאַהֲבָה אֵלֶיךָ, כְּאֶשֶׁר גָּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵיךְ, שֶׁיְהֵא הַכֹּל נַחַת רוּחַ אֵלֶיךָ וכו'.

[ויש לציון כי בערב שבת ויקהל תשכ"ז, חל יום כ"א אדר הראשון, יומא דהילולא של הרה"ק הר"ר א"ז ז"ע].

⁴ ועיין בספר הבית בהבונותו (עניני נישואין מפי רבינו, במדור התפלות שבסוף הספר, עמוד חעג) וז"ל: רבינו הקדוש מסאטמאר זי"ע האָט געזאָגט (בשנת תשכ"ב): מען זאָל איבערזעצן בקיצור די תפלה פון הייליגן רבי'ן רבי אלימלך פון ליעזנסק זי"ע אויף די אידישע שפראך, און די נשים זאָלן עס זאָגן אין באשטימטע געהויבענע זמנים, ווי צום ביישפיל נאָכן ליכט צינדן. [און] דער רבי זי"ע האָט דעמאָלטס געזאָגט אז דער עיקר וואָס זיי דארפן וויסן פון די תפלה, איז וואָס מען זאָגט דאָרטן תֵּן לִבְנוּ שְׁנֵי אֶחָד מַעֲלַת חֲבֵרֵינוּ וְלֹא חֲסְרוֹנָם.

ועיין עוד במושיען של ישראל (חלק א, פרק יב) וז"ל: מעשה ואחד מאנשי התלונן פעם לפני רבינו על חבירו, ושאלו רבינו ואמר לו (בלשון שאלה): זאג נאר, דו זאגסט נישט דעם רבין ר' מיילך'ס תפילה שְׁנֵי אֶחָד מַעֲלַת חֲבֵרֵינוּ וְלֹא חֲסְרוֹנָם.

קסב

[אָבער] דערווייל איז בעוונניו הרבים פֿאַרקערט. אויף די אידן וואָס מ'העט זיך געדאַרפט מִחֲבַר זיין [עמס], זעט מען חֲסֵרוֹנוֹת. און דאָרטן וואו מ'מוז אַנטלויפֿן, דאָרטן זעט מען גאָר מַעֲלוֹת, [דאָרט וואו באמת] ס'איז נישט 'חֲבֵרִינוּ'.

קסג

והבעל דבר מתאמץ בעוה"ר שיעשו ההיפוך בשני יסודות אלו, לעשות פירוד בין היראים שצריכין להיות בהתחברות, ולעשות התחברות עם אותם שצריכין להתרחק מהם

בעונניו הרבים, איז דאָס צוויי געוואָלדיגע יסודות, [וואָס] דער פֿעל דָּכָר פֿאַרלייגט זיך אויף דעם [להפך הדברים].

צווישן אידן וואָס ס'העט נישט געדאַרפט זיין קיין פֿירוד, אידן וואָס זענען נאָמִינִים לַה' וְלַתּוֹרָתוֹ, [וואָס] מ'העט געקאָנט 'אויפבויען וועלט', ווען דעם ביסל אידן זאָלן האָבן הִתְחַבְּרוּת [און] נישט קיין פֿירוד לְכַבּוֹת, העט מען געקאָנט 'גוֹבֵר זיין' אַלדינגס [כל המניעות והפרעות], העט מען געקאָנט אַראָפּשטעלן יסודות קדושה^ב.

[און] בעונותינו הרבים פֿאַרלייגט זיך דער פֿעל דָּכָר אויף [צו מאַכן] פֿירוד לְכַבּוֹת, און מ'פֿאַלט אַריין [דורכדעם].

קסד

וכשעוסקים רק בריבוי שלום ואחדות, יש סכנה שלא יתחברו גם עם רשעים, והרשעים עצמם משתמשים במצות אהבת ישראל. וכן להיפוך אצל היראים משתמשים שלא כדת, בהחייב לשנוא רשעים, וכדומה. בדאמת שני מצות אלו הם כותרת דסתרי, אבל באמת צריכין להוזהר להשתמש עם כל מדה במקום הראוי לו, אף שהם שני הפכים בנושא א'

און 'יענע' [המשמאילים בה] נוצן זיך אויך מיט דעם.

די וואָס זיי ווילן זיך מִחֲבַר זיין מיט מינים, מיט אַפִּיקוֹרְסִים, לייגט מען אַריין [עניני אהבת ישראל, אויף זיי] זאָגט מען, דאָרטן 'נוצט מען אויף' דעם וְאַהֲבַת לְרַעְיָה כְּמוֹהִי. און פֿאַרקערט ווידעראום, פֿאַר 'אידישע' אידן, דאָרט 'נוצט מען אויף' דעם מִשְׁנֵאִיָּה ה' אֶשְׁנָא (תהלים קלט, כא), - פונקט דעם הִיפֿךְ [ווי מ'דאַרף], - [אויף] פֿירוד לְכַבּוֹת.

קסה

אָזוי ווי איך זאָג דאָס אייביג^א [בביאור המדרש^{בב} במעשה דהוא רוכל שהוציא ספר] תְּהִלִּים 'מְפֹרָךְ'^{בג}.

^א ויעיין היטב בלשון החובות הלבבות (חשבון הנפש פ"ג, חשבון כב) מה שמבאר שם בענין זה.

^{בא} עיין זה באורך בדברי יואל בפרשתן (עמוד שצב, והובא להלן), ופרשת דברים (תניינא עמוד נז), ולסוכות (קהלת אות יג ואות טו). ובדרשה שב"ק דברים תשי"ט בירושלים (בחייד"ת ודרשות מא"י, עמוד רה).

^{בב} בילקוט שמעוני (מצורע רמז תקנ): מעשה ברוכל אחד שהיה מחזר בעיירות הסמוכות לצפורי, והיה מכריז ואומר מאן בעי למיזבן סם חיים, אורקין עליה רבי ינאי הוה יתיב ופשיט בטרקליניה, אמר ליה תא סק להכא זבין לי, אמר ליה לית אתָ צריך, לא אנת ולא דכוותך. אטרח עליה סלק לגביה, הוציא לו ספר תהלים מְפֹרָךְ, הראה לו פסוק זה (תהלים לד, יג-יד) מי האיש הִתְפַּחַץ חיים וגו' צַדִּיק לְשׁוֹנֵף מָרָע. אמר רבי ינאי, אף שלמה מכריז ואומר (משלי כא, כג) שֹׁמֵר פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ שֹׁמֵר מִצְּרוֹת נִפְשׁוֹ, שׁוֹמֵר מִצְּרַעַת נִפְשׁוֹ. אמר רבי ינאי, כל ימי הייתי קורא המקרא הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט, עד שבא רוכל זה והודיעני, לפיכך משה מזהיר את ישראל (מצורע יד, ב) זאת תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' הַמְּצַרֵּעַ, המוציא שם רע. [ויעיך המעשה דרוכל הוא גם בויקרא רבה (טז, ב), אבל הלשון תהלים 'מְפֹרָךְ' הוא רק בגירסת הילקוט שמעוני].

^{בג} וז"ל רבינו בזה בדברי יואל בפרשתן (עמוד שצב, מדרוש אחר): דהנה אחר חטא העגל נתגלתה פחיתותם של הערב רב, שהכשילו את ישראל במעשה העגל, והיה הכרח להפריד את ישראל מביניהם. אך עדיין היה מקום לחשוש, כי על ידי שיצטוו ישראל להפריד ולהתבדל מן הערב רב, ימצא השטן מקום להכשילם במדת הגאווה, ולגרום לפירוד ומחלוקת גם בקרב בני ישראל הכשרים. ולאידיך גיסא היה מקום לחשוש בהיפוך, כי על ידי שהיה לבם נשבר בקרבם ונפשם מרה עליהם מחמת מעשה העגל, פן יבא היצר הרע לפתותם להתנהג בענווה

קסו

בעוונתו הרבים, די צוויי [זאכן] זענען תְּרִי תְּרִי דְּסִתְרִי [דאן צריך לקרב, וכאן צריך לרחק].
אָבער מ'דארף האָבן אַ פֿאַ אַמִּיץ [כאן לבקש שלום, וכאן שלא לבקש שלום].

קסז

אַ איד דארף מען וויסן, אַלדינגס איז 'שווער' [וצריך לעשות שני הפכים בנושא אחד].
[אָבער] אַז מ'וויל טון דעם רִצּוֹן הַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא בְּאֵמֶת, און מ'וויל נאָכגיין דעם
וואָס דער בּוֹרָא פֿל עוֹלָמִים האָט לִיב, וואָס דער בּוֹרָא כּל עוֹלָמִים וויל, [איז ביי] אַלעס
וואָס מ'טוט, איז מען מְקוּשֶׁר אין די ביידע זאַכן 'אויפֿאַמאַל'.

'דאַרטן' [אצל הנאמנים לה' ולתורתו] זאל זיין פֿל מְגֻמָּתוּ [צו] זוכן אַהֲבָה מיט
הַתְּחַבְּרוּת, מיט קִירוב לִבָּבוֹת.

און דאַרט וואו מ'ברויר נישט, ברויר מען פֿל מְגֻמָּתוּ [זאל] זיין אויף הַתְּחַבְּרוּת,
[וכמאמר הכתוב] מְשֻׁנְאִי ה' אֲשָׁנָא וּבִתְקוּמָאִי אֲתִקְוִט.

קסח

כאָטשיג עס פירט אַרײַן, אַז מ'גייט דעם דֶּרֶךְ [למחות נגד התועים] פֿאַלט מען אַרײַן
[במחלוקת אף] דאַרט וואו מ'ברויר נישט, [או אם מבקשין רק דרכי שלום באים גם לידי התחברות
עם רשעים, ונמצא כי] איינס קלאַפט דאָס אַנדערע.

אָבער 'אַזוי' איז דער גאַנצער קיום הַתּוֹרָה, דארף מען זיך פּלאַגן אַזוי.
מ'דארף זיך מְתַאֲמֵץ זיין אויף מְדוּת הַפְּכִיּוֹת.

קסט

ווי דער זרע קודש זאָגט אַלץ^מ, אַז מ'דארף האָבן מְדוּת שְׁבוּרוֹת, די מְדוּת דאַרף
מען האָבן אויף צוויי אופֿנים [שהם זה לעומת זה].

ובשפלות, ולא תקום בהם רוח להתפרד מן הערב רב. ובאמת ענוה כזו היא ענוה פסולה וכו'.
ועל דרך זה ביארנו הא דאיתא במדרש, מעשה ברוכל אחד וכו' הוציא לו ספר תהלים מכור, הראה לו
פסוק זה מי האיש התפץ חיים וגו' נצור לשונך מרע וכו', עד כאן. ורדקדק הכלי יקר ז"ל (מצורע יד. ד) למה הוצרך
המדרש להשימיענו שהוציא לו ספר תהלים "מכור", ואיני יודע מה מלמדנו בזה. ופירשנו כי לצד שהאי
רוכל בא להורות לרבי ינאי חומר איסור לשון הרע, וכי הנשמר ממנו זוכה לחיים, על כן הוצרך ללמדו דבר זה
בספר תהלים "מכור", דייקא, לרמוז לו בזה דאף שאיסור חמור מאד הוא לדבר לשון הרע, והאיש התפץ חיים
אֵהָבָה יָמִים לְרֵאוֹת טוֹב חייב לנצור לשונו ממנו, מכל מקום במה דברים אמורים בסיפור לשון הרע נגד צדיקים
ויראי ה', אך לא שייך דבר זה בספור לשון הרע על הרשעים, ואדרבה מצוה לספר בגנותם ולגלות חרפתם בקהל
רב, כמאמר אדוננו המלך דוד (תהלים קלט, כא-כב) הִלֹּא מְשֻׁנְאִי ה' אֲשָׁנָא וּבִתְקוּמָאִי אֲתִקְוִט, תכלית שְׁנֵאָה
שְׁנֵאָתִים לְאוֹיְבֵיכֶם הָיוּ לִי. ולרמוז על כוונה זו הוציא לו ספר תהלים "מכור", כלומר ששני המדות כרוכים יחד
בספר תהלים, ולא סגי בחדא מיניה, אלא האיש התפץ חיים יאחז בשניהם כאחד, וינצור לשונו מלדבר לשון
הרע על צדיקים ויראי ה', ולעומת זה ישנא את הרשעים תכלית שְׁנֵאָה, ויתקוטט עמהם.

תמצית הדברים, כי חייב האדם להשתמש בשני מדות הפכיות. לגבי הצדיקים ויראי ה' יתנהג בענוה
ובשפלות, ויתחבר עמהם. ולנגד הרשעים יחזיק במדת הגאווה, וירחיק מעליהם דרכו, וצא יאמר להם. וצריך
האדם להשמר מאד מפיתוי היצר הרע, המסיתו לאחוז רק באחת מב' מדות אלו, ולהרפות מחברתה לגמרי.
והשומע לעצת יצרו בזה, יכשל ונלכד באחת משתי אלה, או שיתחבר גם עם רשעים ומשנאי ה', או שיאחז
במדת הגאווה במקום שחייבים להרחיק ממנה, וידבר סרה על צדיקים ויראי ה'.

^מ בורע קודש האריך בזה בכמה מקומות (בפרשת חיי, ויחי, משפטים, תרומה, כי תשא, קדושים, שלח, חקת, נצבים) - וז"ל
שם בפרשת חיי (עו"פ ויאמר ה' אליך אדני אברהם): והנה מצינו בארון שכל מדותיו היו שבוורות, לא אָמֹת שלימות,
ללמד לנו על מי שרוצה להיות משכן התורה שתשכון בו דוגמת הארון, צריך שמדותיו יהיה שבוורות, לא להיות
טוב לכל, כי לפעמים צריך לכוּעֹס לעבודתו ית"ש, כמו שנאמר (תהלים ד, ה) רָגְזוּ וְאַל תִּחְשְׁאוּ, ולכוּעֹס על עוברי
רצונו ית"ש וכדומה, וכן במדת גבורה צריך לשקול בזה דרכיו, שלא יהיה כעסן יותר מדאי, ועל דרך זה בכל
מדותיו, מדות שבוורות, לא להיות מדה אחת, שעם כל זה אין לו שלימות, שאינו שלם בכל מדותיו, רק צריך
להיות מדותיו שבוורות, ואז יכול להיות משכן התורה, וזה רָמַז הַשֵּׁנִי בארון שמדותיו שבוורות.

יעדע מִדָּה, [בלויז] דאָרט וואו מ'ברויך, ברויך מען זיך באַננצן דערמיט מ'.

קע

ישוב קושיא * (באופן שני)

ובזה גם כן מיושב פירוש הוורד בפסוק וַיִּקְהַל מֹשֶׁה, דמכיון שבא להפרידם שיתרחקו מן הערב רב, הוצרך להזהירם דלעומת זה צריך להיות שלום ואחדות בין בני ישראל עצמם

דאָס איז דער פֿשט וואָס דער זוהר הק' זאָגט [אויף] וַיִּקְהַל מֹשֶׁה, [צו] אָפּשיידן פון עַרְב רב. הָאֵב איך געפרעגט די קִשְׁיָא [דאס כן] ער העט געדארפט זאָגן וַיִּפְרֹד'.
זאָגט ער אָבער ניין, [ווייל] אַז מ'גייט דעם וועג, [וואָס] מ'האָט געמוזט 'אינפֿרעגן' [בלב זיך צו] אָפּשיידן פֿונעם עַרְב רב, מוז מען [לעומת זה] געבן אַ גרויסן פֿת פון וַיִּקְהַל', אַז מ'דארף הָאֵבן הִתְחַבְּרוּת.

ווייל אַז מ'וועט גיין דעם וועג [פון 'התרחקות'], וועט מען אַריינפֿאַלן און מ'וועט דאָס אויסנוצן [אויך] דאָרט וואו מ'ברויך נישט, טאָקע בִּפְנִים [המחנה], אפילו צווישן אידן אַליין, נישט ביים עַרְב רב, וועט מען אויכעט [וועלן מרחק זיין, ווייל אַזוי] פֿירט אַריין דער פֿעל דָּבָר און [ער] זאָגט אַז דעס איז אין 'דעם קָלל'.
אַזוי איינס [קלאַפט] דאָס אַנדערע.

קעא

איבערדעם מוז דאָס זיין [בלשון] וַיִּקְהַל' דייקא, ווייל דעס] טאָר מען נישט פֿאַרגעסן, 'אויפֿאַמאַל' [איז ביידע], אַז ס'איז געווען אַ וַיִּפְרֹד, הָאָט געמוזט זיין אַ וַיִּקְהַל. איינס אָנעם אַנדערן טאָר מען נישט, איינס אָנעם אַנדערן.
דאָס מוז מען שטאַרק אינזין הָאֵבן, דעם וַיִּקְהַל מיט דעם וַיִּפְרֹד. - אַזוי ווי דער כלי יקר זאָגט [אויף] דעם וַיִּקְהַל. - דאָס איז איינס [השלום עם היראים, והפירוד מן הע"ר].

קעב

ישוב קושיא זוז

ורואין מפרשה זו גודל החיוב שלא להתחבר עם שאינו ראוי, ועם מי שראוי אדרבה צריך להתחבר עמו. וכן נשמע גם מהפסוק וְאֵל קָרָא ה' בְּשֵׁם בְּשֵׁם בְּצִלָּא, שצוה רק עתה להיות נמלכין בציבור, ולא מקודם לזה כשמחוברין עם הערב רב איבערדעם זאָגט דאָס דער מדרש [שמביא לכאן ענין הכלאים].
[דהנה בפרשה זו נאמר] וַיִּקְהַל מֹשֶׁה, אַזוי ווי כ'האָב פֿריער געזאָגט, [אַז] ער הָאָט זיי אָפּגעשיידט פֿונעם עַרְב רב, דעם פֿירוד.

ועוד שם בפרשת משפטים (ד"ה א"י ואלה המשפטים): על פי מה שכתבתי במקום אחר, שכל אדם צריך לראות שיהיו בו מדות שבורות, שכשמתנהג במדותיו הטבעיים שנטבעו כן בטבעו, לא יתנהג במדה אחת תמיד, למשל כשהוא איש חסד, לפעמים צריך להתנהג בהיפוך החסד, ע"ד שאמרו חכמינו ז"ל (תנחומא מצורע, סימן א) כל המרחם על האכזרים סופו כו', ולכן צריך לשבור מדתו. וכן במדת הגבורה, לפעמים טוב לעשות דין ברשעים ולכעוס על עובדי רצונו ית"ש, וברוב הפעמים צריך לשבור מדה זאת, שממנה בא כעס והקפדה. וכן בכל מדה ומדה צריך לשבור מדת טבעו, וכן על דרך הזה כל הששה מדות שנטבעו באדם, שהם חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד, קלול כל אחד מחבירו, כי כל מדה אינה בשלימות דבר לעצמה להתנהג בה תמיד, רק לצרף לה מדה אחרת, וכן לכל המדות. והנה זה הוא על ידי מדת מלכות, כידוע שמדה זאת אין לה מגרמה כלום, והיא כללות המדות, כי על ידי שמקבל על עצמו עול מלכותו בשלימות, על ידי זה אינו יכול להתנהג במדה אחת תמיד, רק לפי מה שצריך לעבוד את בוראו מלכינו ית"ש, כן מתנהג במדותיו, ואף שהוא במדת חסד כפי טבעו, אם מבין בדעתו שצריך לעבוד את בוראו מלכינו יתברך במדה שהוא היפוך טבעו, שובר מדתו ומתנהג בהיפוכה. וזהו גם כן על דרך שכתוב בספרים שהדעת היא כללות המדות ושורשם וכו', כי על ידי שמבין בדעתו שצריך לעבוד כעבד למלך ומקבל מלכותו ית"ש, על ידי זה מתנהג בו' מדותיו בשבירת המדות, שיהיה כל אחת כלולה מחבתה.

מ"ו ועיין בזה באורך בחובות הלככות (עבודת האלקים, פרק י').

[ושוב נאמר אחר כך] **רְאוּ קָרָא ה' בְּשֵׁם, פְּאֲרוּאָס הָאֵט מֵעַן גַּעַקְעַנְט זָאָגן בְּשֵׁם בְּצִלְאֵל** [על שם "בְּצִלְאֵל". וגם אמר] **רְאוּ קָרָא ה', און [מ'זאל זיין] נְמַלְכִין עִם הַצִּבּוֹר, ווייל ס'איז נישט געווען דאָס עָרֵב רֵב** [אינדערמיט].
[פון דעם אלעם] **זעט מען דאָךְ ווי גרויס דער פֿירוד איז [מוכרח, מתוך הערב רב].**

קעג

ולכן שפיר מביא המדרש לכאן ענין איסור כלאים, דענינו שלא לערב ולחבר מה שאינו ראוי לחבר. וכדרך שכתב האור החיים הק' בטעם סמיכת אהבת חברים לאיסור כלאים

איבערדעם זאָגט ער [בענין הכלאים], מיט דעם כַּח זאָלסטו וויסן וויאָזוי מ'איז מחמיר ביי פֿלאַים.

[וכעין] **ווי דער אור החיים הק' זאָגט [אז] וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךְ איז דעם 'הַפְּכִיּוֹת' פון פֿלאַים, איבערדעם זאָגט ער [במדרש] דעם איז [די גודל חיוב הרחקה] פון פֿלאַים.**

קער

ישוב קושיא יז

וכדי להבין זה מביא המדרש גם מה שמכל מצוה נברא מלאך, וכן מכל עבירה. שמוה נשמע שורש הדברים של ענינים אלו, שכח הטוב מביא טוב, וכח הרע מביא רע, ולכן צריכין לחבר ענפי הטוב, ושלא לערב ענפי הרע [ואם תאמר] **איי וואו קומט איינס צו דאָס אַנדערע.**

[איבערדעם] **זאָגט ער [ווייטער, בהמשך המדרש], ווייל אַז מ'טוט אַ מַצְוָה, באַשאַפֿט מען אַ מַלְאָךְ, און דער מַלְאָךְ פירט אריין אין דעם [בשורש הקדושה, ולעשות עוד מצוה]. און אַז מ'טוט חֲלִילָה אַן עֲבֵרָה, באַשאַפֿט מען אַ שלעכטן מַלְאָךְ, און דער פירט אריין דאָרטן דאָס הַפְּכִיּוֹת. איבערדעם זענען די ביידע [אהבת רעים וכלאים] תִּרְתִּי דִּסְתִּיר.**

קעה

ביאור המשנה: משמיעין על השקלים ועל הכלאים
השקלים מורים על האחרות, ולכן כשמשמיעין עליהם משמיעין גם על הכלאים, שלא לאַחֵר ולחבר מה שאינו ראוי לחבר

איבערדעם איז דאָס אַז ס'ברויך טאַקע צו זיין פֿאַחד פֿאַדר מִשְׁמִיעִין עַל הַשְּׁקָלִים וְעַל הַכִּלְאִים [שקלים ב. ומגילה יג.]. [דמשמע שיש איזה שייכות בין ענין זה לזה].

[ולדרכינו מובן, כי בענין] **שְׁקָלִים זאָגט דאָךְ דער מהר"ש אַלקבֿיץ^מ** [אז דאָס] **ווייזט אויף אַחֲדוּת, [דכל אחד לעצמו נותן רק] אַ 'מַחְצִית' הַשְּׁקָל, [ורק בצירוף חבירו הוא שקל שלם, וזה בא להורות כי] מ'טאָר נישט זיין [נפרד לעצמו, רק] מ'מוז זיך מִחֵבֶר זיין מיט יענעם. אָבער 'פונדעסטוועגן' מוז מען אָנזאָגן עַל הַכִּלְאִים^{מז}.**

[וכעין] **אָזוי ווי דער אור החיים הקדוש זאָגט 'דאָרטן' [בסמיכת אהבת רעים לכלאים].**

^מ הובא בשמו בתורת משה להאלישיך (כי תשא ל, יג) וז"ל: והנה על דבר שיעור מחצית השקל, ולא שקל שלם, אמרו רבותינו ז"ל [ירושלמי שקלים פ"ב, ה"ג] הטעם, מפני שהעבודה זרה שקולה כעובר עשרת הדברות, על כן הביאו עֲשֶׂה גֵרָה. ובשם החכם ה"ר שלמה בן אלקבץ ז"ל שמעתי, שהוא להורות את בני ישראל יחס אֲחִדוּתָם, כל יעלה על לב איש מהם שהוא נִפְרָד מחבירו, כי אם כאילו כל אחד 'חָצִי', ובהתחברו עם כל אחד ואחד מישראל נעשה אֶחָד 'שָׁלֵם'. על כן כל אחד יביא 'מַחְצִית'.

^{מז} ועיין זה גם בדברי רבינו בסעודת הלילולא של הקדושת יו"ט מוצ"ש משפטים תשט"ז (ובלשה"ק נדפס בחידושי תורה תשט"ז, ובדרי יואל לחנוכה סוף ח"ב).

לשון ויקהל תשכ"ז (חלק א) קדשו כג

די ביידע אינאיינעם [צריכין להשמיע ביחד, שידעו כין] אַזוינס וואָס ס'איז מין בַּשָּׂאִינוּ מינו, טאָר מען נישט אויסמישן.

קעו

המשך וסיום ישוב קושיא מז"ז

איבערדעם [ביי] ראָו קָראַ ה' בָּשֵׁם, שטעלט דער מדרש דאָ אַנידער די הִלָּכָה, ווי ווייט מ'דארף זיך היטן פון פֿלאַים, אָפּילו עֶשֶׂר מַצְעוֹת זׁוּ עַל גְּבִי זׁוּ. [ולעומת זה] אַזׁוֹי אַז מ'טוט אַ מַצָּה [נברא מזה מלאך, וגוררת מצוה, וקונה שם טוב לעצמו].

קעו

ישוב קושיא יח"ט

ומסיים המדרש בענין שם טוב שהארם קונה לעצמו על ידי המצות, ושלכן נקרא שמו בַּצִּלָּל על שם שהיה בַּצִּלָּל קָל, והוא על ידי שלא התחברו עם ישראל עם הערב רב, ולא עירבו מין בשאינו מינו [ועל זה מסיים המדרש]: און מֵהָאִי טַעְמָא אִיז רָאוּ קָרָא ה' בָּשֵׁם, אִיז בַּצִּלָּל געבליבן בַּצִּלָּל קָל, ווייל ס'איז נישט געווען קיין פֿלאַים, מ'האָט נישט צוגעלאָזט קיין פֿלאַים [בנדרת המשכן], מ'זאָל אויסמישן מין בַּשָּׂאִינוּ מינו.

קעח

אבל לעומת זה בין הוראים צריכין להרבות השלום והאהדות, וכמו שנרמזו בתחילת הפרשה בפסוק וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אָבְעֵר צו דעם מׁזׁוּ זׁיין דער וַיִּקְהַל מֹשֶׁה, איבערדעם אִיז דאָס הָא בְּהָא תִּלְיָא [ענין כלאים, בענין כל הפרשה]. - [און] דאָס זענען די ביידע [ענינים הפכיים] אינאיינעם.

קעט

ברכת הקודש

און דער בורא פֿל עולָמים זאָל העלפן:
מ'זאָל גיין אין דָּרְךָ הָאֱמֶת.

מ'זאָל מיר זוכה זיין טאקע צו זען בית המקדש בְּבִנְיָנוּ.

אַזׁוֹי ווי פון דעמאָלטס אָן [משעת בנין המשכן] האָט מען דאָס אַלעס אָנגעזאָגט^{מח} [גם] הבתי מקדשות, בכדי ס'זאָל זיין אַ נִצְחָיוּת [בבנין בית השלישי].

מ'זאָל מיר זוכה זיין [צו] דעם וואָס דער רמב"ם זאָגט [בענין אבני החושן], מ'זאָל מיר זען דעם חוֹשֶׁן וואָס ס'שטייט אונטן 'שְׁבֻטִי קָה' עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל^{מט}, דעמאָלטס וועט זיין לְהַדוֹת לְשֵׁם ה', וועט מען וויסן [דעם] זֶה ה' קָיִינוּ לוֹ וַיִּוְשָׁעֵנוּ (ישעי' כה, ט).

בְּמַהֲרָה זאָל מיר זוכה זיין, צו פֿל מיני יְשׁוּעוֹת טוֹבוֹת.

[און] זאָל מיר זוכה זיין צו זען בְּהַתְרוֹמָמוֹת קָרְן הַתּוֹרָה וְיִשְׂרָאֵל, וּבְהַתְגַּלוּת כְּבוֹד שְׁמִים עֲלֵינוּ, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

^{מח} וכמו שביאר רבינו זה לעיל בהדרוש (בהשיך לחלק ג' של הקונטרס).

^{מט} וכמו שביאר רבינו ענין זה באורך לעיל בהדרוש (השיך לחלק ב' של הקונטרס) דלעתיד יהיה נכתב כן באבני החושן, ושלכן כתב הרמב"ם כן.

^נ הוא המשך הפסוק שְׁבֻטִי קָה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל (תהלים קכב, ד).

